

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

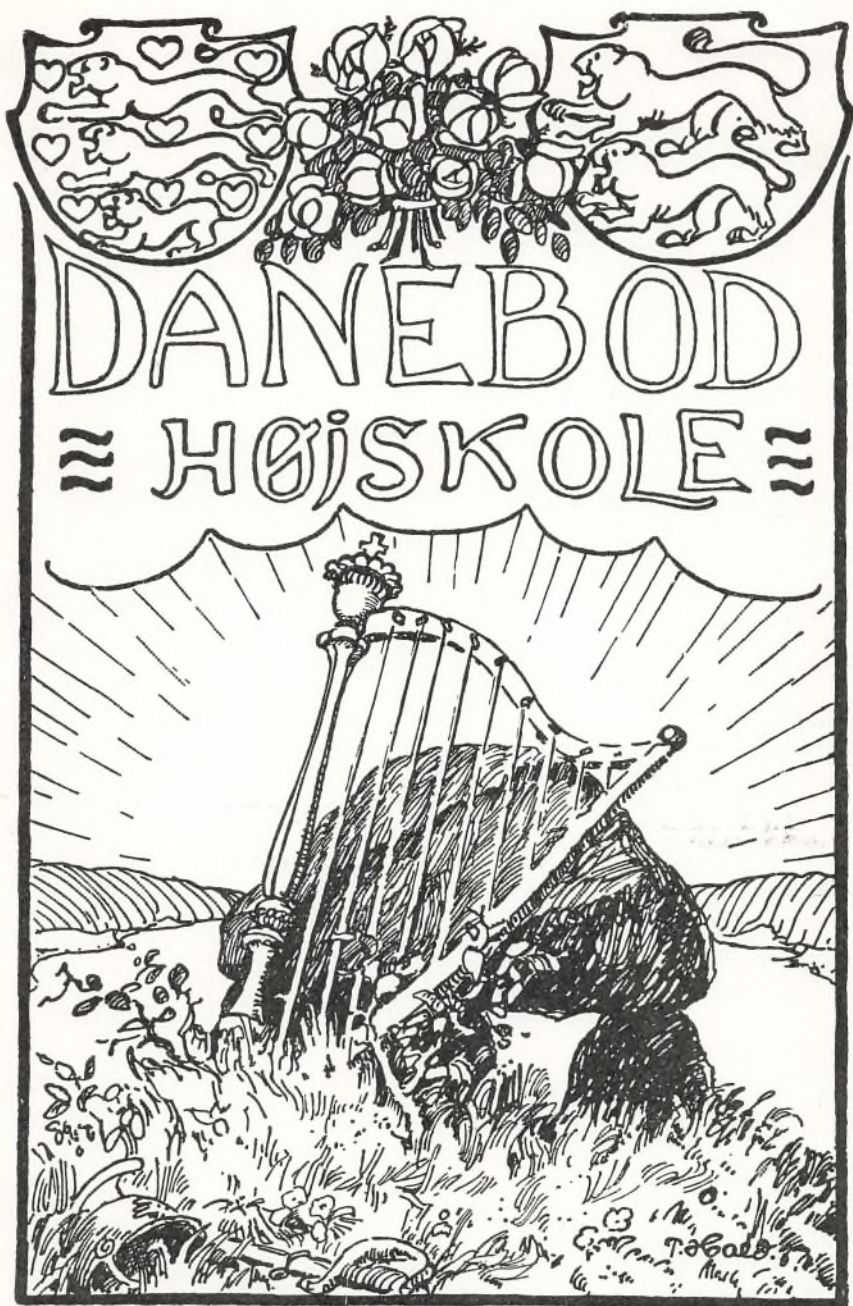
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

TR

DANEBOD HØJSKOLE 1972

Trykt som manuskript

NYE SYNSVINKLER

Mads Lidegaard: *Det frie menneske*. Schultz forlag 1972.

»Man har aldrig rigtig forstået, at der ikke findes nogen større og mere absolut bundethed end den totale afhængighed af sit eget jeg og ingen større frihed end friheden fra dette jeg.«

Det er en god bog.

Der er megen teoretisk og praktisk viden bag de små 200 sider. Grundtonen er en levende optagethed af dagens problemer for den enkelte og fællesskaberne. Og der er en form, som er beslægtet med tidligere generationers fortælleglæde — for at bruge bogens eksempel kan man konstatere, at Mads Lidegaards bedstefader har en arvtager i dag!

Det er en stor opgave, Mads Lidegaard har stillet sig: en samtidsanalyse i historisk og globalt perspektiv. Men blot et blik på indholdsfortegnelsen vil vise lidt om, på hvor bredt grundlag opgaven søges løst. Der er overskrifter, der peger mod filosofi, teologi, psykologi, pædagogik, økonomi, etnologi, sociologi og politik. Man skal vel næsten være højskolelærer for at vove sig ind på så mange områder! Og det er Mads Lidegaard da også. Det fremgår af forordet, at stoffet, siden bogens forgænger »Tradition og Udvikling« udkom for 2 år siden, har været gennemdiskuteret på forskellige måde i forbindelse med artikler, foredrag og undervisning, og jeg tror mange højskolelærere vil nikke genkendende til en lang række situationer og argumentationer.

Bogens spændvidde er samtidig en tilslutning til et aktuelt krav om en vis nedbrydning af fagskellene. Forskning kræver specialisering, men resultaterne må på en eller anden måde sammenholdes. Specialisten er »enøjet«, men virkeligheden mangfoldig. Hvor man f. eks. tidligere ville sige, at samlebåndsproduktionen eller skifteholdsdriften var et spørgsmål om økonomi og teknik, er man nu klar over, at ingeniører og tidsstudieteknikere kun har øje for en del af virkeligheden. Psykologer, læger, samfundsforskere — og sikkert også praktiske folk som tillidsmænd og familievejledere — har særdeles vigtige bidrag til de samme emner.

»Skomager, bliv ved din læst!« siger ordsproget, og videnskabsmændene har troligt adlydt det. Men det går ikke længere. Et af de bedst kendte eksempler på, at videnskabsmænd har vovet sig uden for deres område, er vel den indtrængende appel, atomforskerne — bl. a. Niels Bohr — rettede til politikere, da kernespaltningen var en realitet.

I gamle dage blev teologien kaldt »videnskabernes moder«. Det er påfaldende, at de folk, der i vore dage stærkest har talt om nødvendigheden af at arbejde på tværs af de videnskabelige faggrænser, ofte har teologisk uddannelse. Det gælder både herhjemme og i udlandet, og Mads Lidegaard er en af dem. Det spores også i hans bog, bl. a. i hans fortrolighed med kirkehistorien. Han har derudover en meget stor viden om praktiske problemer fra sin tid som præst og lærer i Grønland og fra sit arbejde i Mellemløst Samvirke. Det giver ham mulighed for at illustrere teoretiske overvejelser med praktiske eksempler — og det vil de fleste læsere nok vide at skønne på.

Mads Lidegaard nævner i indledningen forskellige grunde til arbejdet med bogen. Det drejer sig om spørgsmålet, hvorfor og hvordan den vestlige verden i de sidste 200 år har skilt sig så stærkt ud fra jordens øvrige befolkning. Det afføder spørgsmålet om mulighederne for et samarbejde mellem vores — geografisk set lille — del af kloden og alle de andre verdensdele. Fortsættelsen bliver det spørgsmål, om disse »andre« folkeslag måske har noget at give os til løsning af de proble-

mer, den tekniske udvikling har skaffet os på halsen. Og endelig tager bogen også problemerne omkring fællesmarkedet op til en vurdering i et noget større perspektiv end flæskepriser og fremmedarbejdere.

Forskellen mellem »os« og »de andre« finder Mads Lidegaard i to forhold. Vor verdensdel er præget af stadig *udvikling* i modsætning til de stillestående samfundsformer, der har været det normale så at sige alle andre steder. Samtidig er *det enkelte menneske* sat i centrum hos os, medens man uden for den vestlige verden lever under kollektive former. Vort system symboliseres af den stejlt stigende *linje*, medens *cirklen* står som symbol på det stillestående, det i sig selv hvilende samfund. Symbolerne er malende: linjen der stadig stræber opad, cirklen der gentager sig selv.

Den udvikling, der i Europa har taget stadig stærkere fart de sidste 200 år, har rødder mere end 2000 år tilbage i jødedommens og det gamle Grækenlands menneskesyn. Kristendommen bryder på samme måde med det cirkulære system ved på den ene side at fremhæve det enkelte menneskes frihed og på den anden side forpligtetheden over for alle andre mennesker.

Da romerriget og den katolske kirke stivner, betyder det på sin vis en tilbagevenden til det cirkulære mønster. Udviklingen går i stå. Men den frie tanke slår igennem igen i den periode, der omfatter renæssancen og reformationen, og udviklingen går afgjort stærkest i de protestantiske lande i Europa og Amerika, medens de katolske lande helt op til vor tid synes at være mere præget af det cirkulære, det stillestående samfunds principper. På denne baggrund forekommer det næsten selvfølgelig, at det er i England, vi møder Darwin, udviklingstankens forkæmper på det naturvidenskabelige område.

Over for »udviklings«samfundet, hvor det enkelte menneske og fremskridtet spiller den fremtrædende rolle, står i den langt overvejende del af klodens forskellige egne »det traditionelle« samfund. Det er præget af fællesskab og af stilstand. Hvor udviklingsamfundet er optaget af at komme videre, re-

formere, forbedre, er det stationære samfund ikke alene uinteresseret i ændringer, men direkte modstander af dem. Modstanden er religiøst betinget. Mennesket er et led i en stor sammenhæng og kan ikke uden at pådrage sig gudernes vrede begynde at lave om på den orden, der er.

Selv om udviklingstanken, fremskridtstroen er fælles for alle kredse i de vestlige samfund, er der som bekendt store meningsforskelle om, hvor vidt ændringerne skal gå. Citat: »Rundt på skoler, læreanstalter og institutioner føler de unge sig forpligtet til et evigt opgør med de gældende normer og skikke. Når man spørger dem, hvorfor de gør det, vil de tit svare, at det egentlig ikke behøver at skyldes nogen konkret utilfredshed, men selve den principielle forpligtelse til stadig at kræve tingene til regnskab for at undgå risikoen for, at den dynamiske udvikling standses og stivner i stagnation og tradition. Selve det at være tilfreds med sine forhold, at have nok i det, man har, er blevet noget mistænkeligt. Man er faktisk forpligtet til at være utilfreds, at stille nye krav for at komme videre.« — — — »Men der kan ligge noget meget farligt i den evige skepsis overfor alt. Vi må ikke tro på noget, vi skal principielt være skeptiske og tro det værste. Umærkeligt vil denne holdning til tingene og værdierne smitte af på vores holdning til andre mennesker, som jo på mange måder repræsenterer disse ting, og før vi tænker over det, er vores holdning til vore medmennesker korrumperet, så vi også møder dem med mistro og skepsis, hvilket naturligvis er ødelæggende i menneskelige relationer. Vi tror på forhånd det værste, betvivler deres motiver, stiller dem for den evige udviklings ubønhørlige domstol. Deres reaktion må naturligvis blive lige så negativ, og lidet godt kommer der ud af det.«

Trods vor fælles tro på udviklingen som princip sidder der stadig gamle instinkter fra den cirkulære tilværelse dybt i os. Mads Lidegaard udkaster den tanke, at der ligger ursociale og måske biologiske instinkter bag »det tavse flertal«s reaktion mod langt hår og mærkeligt tøj — og bag den lige så voldsomme reaktion i et langhåret milieu, hvis en af gruppen pludselig går med vandkæmmet skilning og slips. Vi låser os

hurtigt fast i en bestemt opfattelse, og vi føler et angreb på denne opfattelse som et angreb på os selv. »Man tramper i vore dage i forskellige idealismers navn rundt på ubeskyttede menneskesjæle med store træskostøvler uden et øjeblik at standse op og sanse, at man sårer medmennesker, der ikke kan forsvare sig. Og man benytter sig kynisk af, at den slags åndelig vold ikke rammes af loven. Så kan det iøvigt være lige galt, om en flok danskere i kådhed forhåner »Internationale« i et østland, eller det er en religiøs provokation som Hjardemål.«

Mads Lidegaard tager det moderne ord bevidstgørelse op til behandling og definerer det som evnen til at erkende sin egen situation og formulere sine meninger om den. »Og de frelste, som *er* bevidstgjorte, føler en religiøs præget forpligtelse til med alle midler at tvinge de sløve ud af deres apati, og overalt, i skoler og institutioner og foreninger, udøves der et sandt tyranni mod denne passive tavse masse for at få den til at erkende sin stilling og sine rettigheder, at tage sin situation op til bevidst overvejelse og danne sig sine meninger herom — om så mange af de nærværende problemer som muligt.«

I modsætning hertil står det stationære samfund, hvor sandheden er fundet en gang for alle, og hvor ethvert forsøg på ændring kun kan føre til ulykke. Den enkelte og systemet er ét. Han spørger, hvad *tilværelsen* kræver af ham. Det lineære samfunds bevidstgjorte ener vil lige så sikkert interessere sig for, hvad *han* kan kræve af tilværelsen!

Bogen opstiller i denne forbindelse spørgsmålet, om man ikke med denne bevidstgørelse risikerer at gøre mere skade end gavn, hvis man foregøgler mennesker muligheder, som der ikke er dækning for. »Man skaber nye og tit — i situationen — kunstige behov. De samme mennesker, som bebrejder samfundet dets manglende trivsel, gør deres bedste for at ødelægge den, der er, — og erstatte den med bekymret selvoptagethed.«

Mads Lidegaard er naturligvis klar over, at sådanne udtalelser kan udlægges som sort reaktion, som forsøg på at standse en tiltrængt forbedring af de dårligst stilledes kår. Men han foretrækker at løbe en sådan risiko frem for at tie stille til en

bedrevidende argumentation, der kan gøre folk ulykkeligere, end de er i forvejen. Han fremhæver i samme forbindelse cirkelsamfundets evne til at leve i nuet. Hos os er alle kræfter rettet mod fremtiden, så vi er tilbøjelige til at glemme nutiden. — En del af de ældre højskoleelever vil nok sende en tanke til »Adam Homo«!

Det er en almindelig påstand, at der altid har været ungdomsoprør. Men i det stillestående samfund er noget sådant utænkeligt. Den ældre generation har de erfaringer, som uændret skal overtages af den yngre. Der kan være et »biologisk« problem i dette, at barnet skal frigøre sig af den totale afhængighed af forældrene, men værdierne, normerne er urørlige.

Efter en omtale af cirkelsamfundets skarpe skel mellem barn og voksen, udtrykt i en række — ofte smertefulde — ceremonier, stilles det spørgsmål, om vi måske har forsømt at melde vore unge ind i samfundet, og om det er derfor, hele grupper af dem simpelthen melder sig ud. Hvis man går let hen over det formelle spørgsmål, om man kan melde sig ud uden at være meldt ind, står det reelle problem jo tilbage, at der er en udbredt mistillid til »systemet« hos mange unge — spændende fra larmende knallerister og motorcyklister til bevidstgjorte unges angreb på moral, udbytning og tyranniske arbejdsformer. Man opretter små kollektive samfund for at genskabe de nære og totale menneskelige fællesskaber, men glemmer, at fuldstændigt trygt kan fællesskabet ikke blive, så længe det er frivilligt — så længe man kan forlade eller blive forladt — og frivilligheden kan ingen på vore breddegrader tænke sig at opgive. Det er en hård dom, Mads Lidegaard fælder over ungdomsoprøret — også mere unuanceret, end han i anden forbindelse vurderer dette fænomen, når han skriver: »Både her og i u-landene nedbryder ungdomsoprøret idag på få år værdier og strukturer og traditioner, som møjsommeligt er bygget op gennem århundreder og årtusinder. I en stadig jagt efter noget bedre forude kasseres alt bestående. — — Den ødelæggelse, som sker af naturen gennem forurening og misbrug, har sin uhyggelige parallel i ødelæggelse af utalte

generationers menneskelige kultur i en tankeløs tro på, at man selv kan sætte noget andet i stedet.«

Protesten mod det bestående giver sig som bekendt ydre udtryk. Man vil kunne slutte sig til en hel del om en persons indstilling og meninger ud fra påklædning, frisure, opførsel. I denne solidaritet i ydre ting og i de stærke reaktioner, der følger med et brud på solidariteten, synes at ligge en tydelig konflikt mellem den moderne ideologiske krav om frihed og individualitet og den biologiske gruppefølelse, der kræver solidaritet.

I u-landene vil modsætningerne mellem gammelt og nyt naturligvis kunne blive ekstra stærke. Det kan føre til, at unge giver op i den forstand, at de vælger ikke at vende hjem efter endt uddannelse. Bogens oplysning om, at der er flere højtuddannede akademikere fra u-landene i Europa og Amerika, end der er akademikere fra disse verdensdele i u-landene, virker nok overraskende på de fleste.

Om den frihed til selv at vælge, som vi selv mener kendetegner vor kultur, bliver der endnu et par ting at anføre. Man skulle forvente et stigende antal originaler, personligheder, men i praksis kommer vi til at ligne hinanden mere og mere. Det kan til dels forklares med industrikultur, massemedier o.s.v., men må nok også formodes at hænge sammen med angsten for at støde an mod omgivelserne og derved isolere sig. En anden ting, der kan spille ind, er blokeringen: hvis der er alt for mange muligheder, kan man ikke overse dem, man går i stå — og akcepterer den nærmestliggende.

En gennemgående tanke hos Mads Lidegaard er det netop, at mennesket biologisk er indrettet på at leve i overskuelige sammenhænge, og at det moderne samfund er blevet uoverskueligt. Nød og elendighed fra hele jordkloden præsenteres, og indirekte og direkte pålægges der ansvar. På samme måde som det personlige ansvar over for slægten eller landsbyen er udvidet til hele statens sociale system — via skatterne — arbejdes der på at skabe en global ansvarsfølelse. I bedste fald vil det gå som på det nationale plan, at det er noget, man betaler sig fra. I værste fald bliver det en sovepude, så man

glemmer at besøge sin ensomme bedstemor på grund af travlhed med Vietnam-aktioner.

I to afsnit om individualisme og om moderne grupper omtales det moderne menneskes bekymrede kredsen om sit eget jeg. Identitetsproblemet har i snart mange år stået i forgrunden. Hvem og hvad er *jeg*, hvordan får jeg realiseret *mig selv* o.s.v. Der er på den ene side noget stort og frigørende over dette, men det fremhæves stærkt, at der har været store omkostninger ved denne udvikling. »— individualisten har svært ved at forene sit livssyn med tilværelsen i en gruppe. Der vil altid være en uløselig konflikt mellem hensynet til gruppen og jeg'ets interesser. Der er noget skizofrent over det moderne menneskes samtidige hævde af den frie personlighed og dets higen efter menneskeligt fællesskab og tryghed. Og resultatet vil i mangfoldige tilfælde blive, at man ikke når til at opleve nogen af delene.« I fortsættelse heraf følger de linjer, der er citeret som undertitel til denne artikel.

Jeg har i det foregående fortrinsvis refereret bogens omtale af vor egen kulturelle situation og kun af og til berørt omtalen af u-landene, cirkelsamfundene. Selve den gæring og uro, det for dem giver, når det tilvante mønster angribes, er et så stort problem, at det må falde uden for bogens rammer. Derimod tages spørgsmålet om vort samarbejde med u-landene op til drøftelse, og det fremhæves stærkt, at vi ikke må komme med vore forudfattede meninger og tro, at de er gyldige under alle forhold. Begreber som lederdyrkelse, et-parti system, kollektiv skyld, ja sågar bestikkelse, tager sig helt anderledes ud, når de betragtes indefra, d. v. s. når man kender forudsætningerne. Det er de hvide, der har bragt cirkelsamfundene ud af balance — bl. a. gennem koloniseringen — derfor kan vi ikke afvise de nye stater, når de anmoder om hjælp til at få situationen under kontrol.

I forbindelse med disse globale forpligtelser, som ikke mindst unge mennesker vil vedkende sig, udtrykker Mads Lidegaard nogen skepsis over for troen på, at man kan forene et primitivt liv i små kollektiver med en global indsats. Man kommer ikke uden om de store sammenslutninger, og EEC

vurderes i denne forbindelse overvejende positivt — som et mere realistisk skridt på vejen mod at skabe et verdensomspændende fællesskab. Helt konkret måtte dette jo gå ud fra, at vi standsede stigningen i vor egen levedod, indtil u-landene havde opnået en rimelig forbedring. Vi må konstatere, at det er tanker, som ligger langt fra praktisk politik i dag.

I sidste omgang er det nok kun truslen om menneskehedens udslettelse, der vil være en tilstrækkelig stærk drivkraft. Det er bl. a. den bærende tanke i Georg Pichts bog »Mod til Utopi«, som også omtales i Frede Mortensens artikel her i årsskriftet. Det er sikkert en af de betydeligste bøger, der er fremkommet i de sidste år. Mads Lidegaard er nok også på nogle punkter præget af den. De er enige om, at den nuværende udvikling ikke kan fortsætte, hvis menneskeheden skal overleve. Picht anser oprettelsen af en international organisation med næsten ubegrænsede magtbeføjelser som tvingende nødvendig. De i den vestlige civilisation »ukrænkelige« menneskerettigheder bliver der ikke så meget tilbage af. Mads Lidegaard går ikke direkte ind på disse tanker, men omtaler dog flere steder, at disse rettigheder set i geografisk og historisk perspektiv kun har haft en meget begrænset gyldighed. Han antyder en løsning i dette, at vort lineære samfund afløses af et cirkulært. Det omtales, at noget sådant har fundet sted i en række tidligere kulturer. I en vis forstand skal vi altså lære af u-landene. Det formuleres bl. a. også på den måde, at levedod ikke absolut behøver at måles i materielt forbrug. Den kunne jo også måles i, hvor afslappet man lever.

»Man kan ikke kæmpe mod udviklingen«, »Sådan er udviklingen nu engang« og andre tilsvarende konstateringer høres gang på gang i den løbende debat. Men man hører også flere og flere røster, der nægter at akceptere, at udviklingen er noget uafvendeligt. Det er de folk, som hævder, at udviklingen ganske simpelt er et resultat af menneskelige viljeshandlinger. Så må det også være muligt at ændre den ved menneskelige viljeshandlinger. Picht formulerer det på den måde, at selv om en ting kan gøres, er det ikke sikkert, den skal gøres. Månerejserne frembyder et nærliggende eksempel.

Mads Lidegaard udtrykker det sådan: »— vi må nå til at erkende, at udviklingen nok har været til uvurderlig nytte og glæde, men nu er den ved at være farlig, og derfor må den bringes under kontrol og standses, hvor der ikke er noget rimeligt formål for at lade den fortsætte. — — — Vi må genvinde troen på os selv, forstå, at udviklingen ikke er nogen skæbnemagt. Den er os selv, for det er os selv, der har sat den igang, og derfor må det også være os, der bestemmer over den.«

Jeg har i denne ret udførlige omtale af Mads Lidegaards bog ikke set det som min opgave at pege på de enkeltheder, hvor jeg er tilbøjelig til at vurdere anderledes. Mit formål har været at give årsskriftets læsere et indtryk af de spændende — og for mig at se meget frugtbare — synsvinkler, han i sin bog anlægger på en række af vore problemer. Og det skulle glæde mig, om denne omtale førte til, at mange gik til boghandleren eller biblioteket efter den.

Det er nemlig en god bog.

Gunner Rasmussen.

EN KOMMENTAR

I november modtog den unge forfatter Svend Åge Madsen Det Danske Akademis fornemme pris på 50.000 kr. Dagen efter kunne man i dagbladet Politikens rubrik At Tænke Sig læse følgende 'annonce':

Bytteregistret.

Haves: 50.000 kr.

Ønskes: 50.000 læsere.

Henv. Svend Åge Madsen.

'Annoncen' siger nok noget sandt om, hvor lidt læst Svend Åge Madsens bøger er.

Han er en typisk eksponent for den modernistiske prosa — oven i købet for den gren af prosaen, der har fået betegnelsen 'den abstrakte fortælling', og som efter min mening er den sværest tilgængelige og derfor muligvis også den mindst læste.

Det er 8 år siden Svend Åge Madsens første bøger kom på markedet. De blev dengang modtaget med meget blandede følelser, og flere anmeldere måtte blankt erkende, at de ikke forstod dem.

Der er løbet meget vand i stranden siden da.

Modernismen har i 10-året 1960—1970 manifesteret sig, er blevet en hovedfaktor i dansk litteratur og kan ikke sådan uden videre afvises.

Den var en spire i begyndelsen af 50'erne og er nu blevet en velvoksen gren på litteraturens stamme, men side om side

med andre grene — for eksempel den traditionelle roman. Det er jo ikke således, at modernismen melder sin ankomst det og det år og dermed afløser alle andre former for litterær prosa.

Ser man ned over et billigbogskatalogs titler, vil man straks lægge mærke til, at de modernistiske forfattere efterhånden er blevet særdeles godt repræsenteret. Det kan jo kun glæde en tilhænger.

Alligevel må man konstatere, at der er mange, vel nok især blandt den ældre generation, der tager afstand fra den modernistiske litteratur, som oftest med den begrundelse, at den byder på for store forståelsesvanskeligheder.

Nu, da Svend Åge Madsen har fået den store pris, kommer spørgsmålene igen fra forskellig side: Hvorfor skal han have prisen? Han er modernist og læses ikke af ret mange — tillige er hans bøger meget vanskeligt tilgængelige.

Det kan være fristende i denne forbindelse at komme med en kommentar, da man nu selv mener at have fundet noget værdifuldt i den nævnte prosa.

Lad os med det samme slå fast, at 'uforståelige' kunstnere ikke er noget nyt fænomen. Kunstnere vil ustandseligt forsøge sig med nye udtryksformer — og nogen vil måske være mere yderliggående end andre. Og disse eksperimenter kan fremmes (eller hæmmes!) af ydre impulser — og det måske i en sådan grad, at man bryder radikalt med de traditionelle udtryksformer, fordi man ikke mere finder dem egnede til at viderebringe det, man ønsker at meddele.

Men lad os samtidig slå fast, at der også er andre ting omkring os end netop kunsten, som det kan være vanskeligt at tage stilling til — for eksempel samfundsproblemer eller udenrigspolitiske problemer.

Nu gik det lige så godt, og så skal man til at omstille sig — tage stilling til dette og hint.

Og da er det jo nemt at sige fra med den begrundelse, at det har man ingen forstand på.

Det er vel *for* nemt.

Man bør vel prøve at sætte sig ind i de forskellige mere eller mindre vanskeligt tilgængelige ting, man præsenteres for, blot man åbner avisen, radioen eller TV — hvadenten det nu vedrører samfundsproblemer eller kunsten.

Ja, man har vel pligt til det, selv om det ikke altid er lige behageligt, det man præsenteres for.

Pligt til det, fordi kunsten til enhver tid viser os et klart billede af vor samtid. Den belyser vor tilværelse og viser os tydeligt, hvor vi i enhver henseende befinder os.

For kunsten vil søge sandheden bag om løgnene, sandheden om os og vor tilværelse — og det færdige kunstværk kan derfor virke overbevisende på os og tale til os med autoritet.

Vel at mærke hvis vi møder det med åbenhed — uden fordomme — med ærlig vilje til at forstå det.

Den modernistiske roman er på visse punkter forskellig fra den traditionelle roman. Udtryksformen i kunsten har ændret sig, fordi overfladen i menneskers liv har ændret sig.

Men under overfladen vil man finde, at kunsten fortæller om det problem, den til alle tider har beskæftiget sig med: det at være menneske.

Ved læsning af en modernistisk roman vil man på overfladen konstatere en forskel fra tidligere tiders traditionelle romaner. Forskellen mærkes i sproget, et andet ordvalg, en anden sætningsbygning.

I harmoniske passager f. eks. vil sætningerne også forekomme harmoniske, hvorimod de i fremstillingen af en uharmonisk passage kan være ufuldstændige, med øjensynlig rodet ordstilling og mærkeligt ordvalg — alt for at sproget kan ligne det fremstillede mest muligt.

Men mange modernistiske romaner har netop overvejende denne sidstnævnte uharmoniske sætningsbygning. Det skyldes, at bøgerne fortæller om det at være menneske idag — i en verden, der bestemt ikke er i harmoni med sig selv.

Efterkrigstidens atomtid forandrede fuldstændig verden og dermed vor virkelighed.

Den modernistiske litteratur vil gøre os usikre — vi skal

foruroliges, for det er den første betingelse for en forandring.

'For mig at se giver den traditionelle roman udtryk for en viden, en falsk sikkerhed, men det, jeg vil udtrykke er en usikkerhed, en søgen efter viden.'

(*Svend Åge Madsen.*)

De bedste hilsener til alle sender

Signe, Lise, Claus, Lisbeth og Johann Rickers.

RÆVEN, DER MISTEDE SIN IDENTITET

Her følger beretningen om en skæbne, en ubetydelig skæbne, for det er en rævs skæbne, der skal berettes om. I dette skæbneforløb kommer jeg ofte i tanker til at blande tingene sammen. Og som altid, når man blander ting sammen, bliver billedet uklart. Det må man affinde sig med. Men, hvem ved, måske kan man være heldig, ligesom maleren, når han forsøger sig frem ved at blande farverne, at skabe en slags spænding hen over lærredet? I dette sammensurium af tanker begreber, forestillinger om identitet og skæbne, da dukker Karen Blixens mere klart formulerede idé om skæbnetro frem og blander sig. Det er troligt ræven, der står som formidler.

I Karen Blixens novelle »Peter og Rosa« fra samlingen »Vintereventyr« fortælles om drengen Peter, der vokser op hos sin onkel, præsten i Søllerød og om præstens datter Rosa. I novellens handlingsforløb støder vi på et ofte tilbagevendende begreb i Karen Blixens forfatterskab, ideen om eller troen på, at Gud har en bestemt plan med hvert enkelt menneske. Man kunne kalde det for identitetsproblemet, derved at denne »Guds bestemmelse med hvert menneske« er af en sådan karakter, at den besynderligt nok altid går op i en højere enhed med den skæbne, som det enkelte menneske inderst inde ønsker sig.

I præstegården bliver Peter holdt til bogen. Han skal studere. Men selv drages Peter mod en anden skæbne. Han har kun et inderligt ønske, nemlig at blive sømand, at give sig havet og stormen i vold. Her i præstegårdens skygge er han identitetsløs, i uoverensstemmelse med Guds plan med ham.

Og han ved det, han føler det med hele sin krop. Peter må gøre oprør. I en natlig samtale betror han sig til Rosa.

»Jeg vil stikke til søs for at blive sømand. Gud vil have mig til sømand. Det er det, han har skabt mig til. Jeg bliver en god sømand, Rosa, så god som nogen han nogensinde har skabt.«

»Jeg har set på stjernerne,« blev han ved, »på havet og træerne, og på dyrene og fuglene også — og jeg har set, hvor godt de alle falder ind med Guds plan med dem og bliver netop, hvad han har villet de skulle være.«

»Jeg så en ræv forleden dag,« tog han efter lang tavshed sit emne op. »Ved bænken i birkeskoven. Den så lige på mig og rørte halen lidt. Jeg tænkte, mens jeg så tilbage på den, at den forstod sig på at være ræv, sådan som Guds mening med den har været. Alt hvad den gør eller tænker er just helt og holdent ræveagtigt, der er ingenting ved den fra dens øre til dens hale, som Gud ikke har villet have der, og den blander sig ikke i, den krydser aldrig Guds plan med den. Hvis en ræv ikke var sådan, så skøn og fuldkommen, så ville Gud heller ikke være skøn og fuldkommen.«

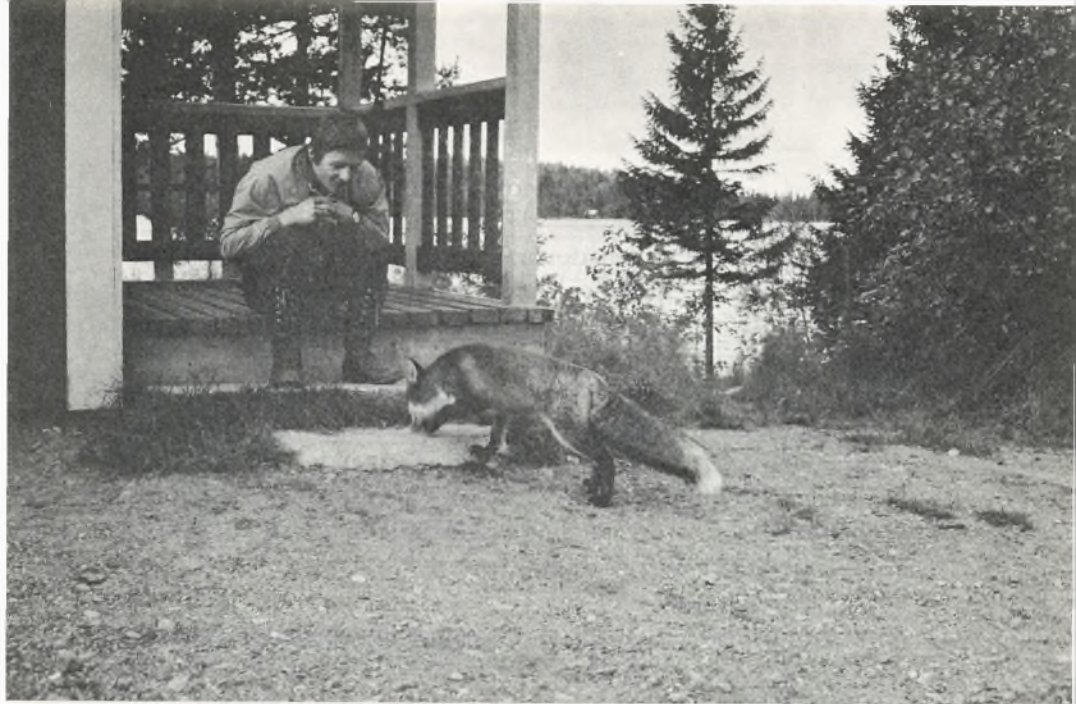
Peter følger sin inderste trang lig Guds bestemmelse med ham. Han løber hjemmefra for at blive sømand. Rosa følger ham, for hun elsker ham. Det blev dyrt for dem at følge deres bestemmelse. De drukner under deres første sejltur på en isflage på Øresund.

*

Jämtland i september 1971.

Det var ind under aften. Vi var netop ankommet efter lang dags rejse til vort bestemmelsessted, Hytten ved Mullbergstjärn, og stod nu der midt ude på vejen mellem hytten og søen og hilste goddag og tak for sidst med vore svenske venner. Snakkede og lo og slog hinanden på skulderen af lutter kådhed og gensynsglæde. Rundt om os det vældige jämtlandske skovland, der på sit eget tavse farvesprog bød os velkommen. Børnene var inde for at tage hytten i besiddelse — de var her for første gang.

Ingen hørte ræven komme. Lydløst, som skyggen for et sol-

strejf, gled hun ud på vejen. Løb mellem benene på os som en anden hund, skarp i blikket, mistænksom, men uræd og med en anelse blufærdighed i sine bevægelser. Samtalen forstummede, latteren stivnede og ingen flyttede så meget som en fod.

Ræv her? Dette flygtige dyr, hvis spor man ofte stødte på under vandringer i skoven, hvis man ellers havde øjnene med sig, men som man sjældent fik at se i hel figur — højst som et rødtligt glimt, når den slog af for fært eller lyd af mennesket, dets fjende nummer et. Her gik ræven nu midt på vejen frejdigt rundt mellem fjender? Og hvor smuk hun var, denne lille tæveræv. Fuldpelset og rød, men med hvidt på hals og bryst og en koket lille hvid pudderkvast som afslutning på den lange tykke hale.

Karl-Gunnar, som sad på trappen, blev noget undseelig, da ræven gik hen og snusede til hans støvleskaft, men var dog den, der først fattede sig. Han gik ind i hytten og hentede et par skiver pølse, som ræven grådigt slugte. Det var jo det, den var kommet for, for at få mad. — Børnene kom til, ordløse,

men med øjne fulde af fryd og undren. På stedet døbte de ræven »Mik«.

Så overrullende og uformelt præsenterede Mik sig da for os denne bløde septemberaften i et lys og en atmosfære, der gav oplevelsen et skær af eventyragtig uvirkelighed, så ingen ville have løftet så meget som et øjenbryn, om féer og alfer havde sluttet kreds om os og var begyndt at danse. Først da Mik var blevet mæt og listet til skovs igen lige så lydløst, som hun var kommet, og vi andre havde fået tændt op i komfuret og sat kaffekedlen over, først da blev forundringen eller fortryllelsen afløst af en saglig nysgerrighed, og en diskussion over fænomenet tog sin begyndelse. Den varede ved til langt ud på de små timer.

Vi nåede dog aldrig frem til nogen fornuftig eller acceptabel forklaring. Hvor kom ræven fra? Hvordan var den blevet så madtam? For det var en vild ræv. Den sag var klar. Der var ingen tamræv vokset op i fangenskab og siden overladt til sig selv i denne del af Jämtland. Det ville de herværende jämtlænderne i givet fald have vidst om. Selv kronojägaren, Folke, som vidste mere om ræve end de fleste, kunne ikke give noget klart svar på gåden. Mik forblev en gåde for os.

Mik var kommet for at blive, så længe den fik mad i alle tilfælde. Om morgenen kom den villigt på børnenes kalden: »Mik, Mik, der er mad!«. Som dagene gik, blev den mere og mere pågående. Varede det for længe, inden den fik sin morgenmad, skulle den nok sørge for selv at meddele sin eksistens. Det kunne ske ved, at den tog ungernes træsko og trak dem ned ad trappen, så det skramlede. Det skete flere gange, og det var nok til at vække børnene, som sov ude i køkkenet. Om aftenen kom hun, når det passede hende, og det var sjældent på samme klokkeslet. Der var som regel sat mad ud til hende. Som skudt op af jorden kunne hun pludselig stå der, når man tilfældigvis havde et ærinde udendørs efter mørkets frembrud. Man kunne gå lige forbi hende, uden hun gjorde tegn til flugt.

En sen aften blev familiehyggen foran pejsen brat af-

brudt ved en rumlende lyd ude fra bagtrappen. Da vi kom derud med lommelygten, viste det sig, at det var Mik, der igen havde været på færde. Den havde taget en bærepose med kartofler, som stod øverst på trappeafsatsen, og trukket den ned ad trapperne, så dens indhold nu lå spredt ud over det hele. Vi havde simpelthen glemt at sætte mad ud til Mik, og så måtte hun jo selvfølgelig selv sørge for sig.

Mik blev dristigere og dristigere, som dagene gik, blev mere og mere fortrolig i sit forhold til os. Og vi gjorde naturligvis alt for at gøre os fortjente til denne egenartede fortrolighed. Vi gjorde tilværelsen let og problemfri for hende, i det mindste hvad behovet for føde angik. Hvorfor gjorde vi det? Hvorfor bandt vi hende i det afhængighedsforhold til os? For det var vel egentligt det, vi gjorde. Var det af medlidenhed eller barmhjertighed? Var det for underholdningens og fornøjelsens skyld? Eller kompromitterede vi hende (for det gjorde vi nok til syvende og sidst) bare sådan i al vores uvidenhed og ubetænksomhed?

I så fald blev vi dag for dag mere og mere ubetænksomme. Først fik Mik sin mad serveret i en skål neden for trappen, mens vi sad i køkkenvinduet og nød synet af dyret og det liv, den udstrålede. Men vi ville gøre lænken kortere og placerede madskålen oppe på trappeafsatsen og stod selv en meter fra den inde i baggangen og beundrede det fine lys i hendes pels. Det næste der skete var, at vi fik den til at spise af hånden. Hvilken fryd at mærke dens kølige snude mod håndfladen og en enkelt gang et forsigtigt bid i lillefingeren, da den tog fejl af kødstykket og fingeren. Og da vi endelig en dag fik lokket Mik helt ind i køkkenet, ville jublen ingen ende tage. Men det var en stille, indvendig jubel, ingen lyd kom over vore læber, for høje skrig og hurtige bevægelser brød Mik sig ikke om. Så løb hun, og var ikke uden videre at få i tale igen.

Det interessante ved køkkenfodringen var, at vi ikke, som når hun fik sin mad serveret udendørs, kunne kalde hende til madskålen. Vi kunne stå inde i køkkenet og kalde nok så lokkende og indsmigrende, vi ville, hun kom ikke ind, men blev stående ude på trappen og ventede. Tog vi derimod et

stykke kød og med et let klask lod det falde på køkkengulvet, kom hun. Første gang jo uendeligt forsigtigt og langsomt, Stod længe i køkkendøren og tog bestik af situationen: kikkede mistænksomt hen på ungerne, der lå i fodenderne af deres senge og næppe turde trække vejret. Kastede derefter et vurderende blik op på vi voksne, som sad på hver sin taburet. Lod næsen gå vejrende fra side til side, for endelig til sidst med maven næsten helt nede ved gulvet, at glide frem mod kødstykket, som lå en halv meter inde på køkkengulvet, tage det i et snuptag og gå baglæns ud i gangen, hvor hun slugte det med en hurtig bevægelse. Stod så igen afventende til næste kødstykke faldt på gulvet, denne gang lidt længere inde i køkkenet, ikke ret langt fra madskålen, der var fyldt til randen med lækkert elgkød. Hun ville imidlertid aldrig spise af madskålen inde i selve køkkenet. Hun tog et enkelt stykke kød ad gangen og gik ud i baggangen, hvor hun åd det. Og vi nåede aldrig så vidt, at vi kunne kalde hende ind i køkkenet. Det var lyden af kødstykkets fald mod gulvet, som fik Mik til at komme ind.

En ting, som for os alle var forfærdeligt fristende og tillokende, var at komme til at røre ved Mik. Komme til at stryge hende ned over den blanke, røde pels eller klø hende bag de altid vagtsomme ører. Det tillod hun aldrig. Så dybt lod hun sig ikke nedværdige. Der satte Mik grænsen mellem ræv og menneske. Vi gjorde et enkelt forsøg med det resultat, at hun var meget svær at komme på nært hold de følgende dage.

Tidspunktet for vor afrejse nærmede sig. Og med det bekymringerne over, hvordan Mik skulle klare sig uden os. Børnenes bekymrede spørgsmål begyndte at nage. Men vi trøstede både børnene og os selv med at forklare, at ræve er skabt til at klare sig alene, selv under de barskeste vinterforhold.

Dagen for vor afrejse kom. Der var sørget godt for Mik. Hun fik sit sidste køkkenmåltid. Og der var placeret utallige foderlagre rundt omkring hytten, hvor vi vidste, hun nemt kunne finde dem. Da vi kørte afsted, så vi hende som en rød skygge inde mellem de svære graner, travlt optaget med at inspicere den udlagte proviant.

»Farvel, Mik, på gensyn!«, råbte ungerne ud ad vinduerne. Så forsvandt hytten, søen og det hele bag det første vej-sving. Vi forlod Mullbergstjärnet, Jämtland og Sverige. Og

vi forlod Mik; overlod hende til sin egen skæbne. Og dog fulgte hun med os hjem til Fynshav. I erindringerne var hun bestandigt nærværende. Stille, men virksom. Børnene snakke mere. I året, som fulgte, var Mik gang på gang det centrale samtaleemne. Og hendes tilstedeværelse blev levendegjort i utallige tegninger på papiret og skulpturer i ler.

*

Jämtland i september 1972.

De svenske mile blev denne gang slugt af flere hestekræfter end i fjor. Turen blev gjort på rekordtid. Spændingen steg for hver mil, vi nærmede os Hytten ved Mullbergstjärn: Ville Mik være der endnu? Mon ikke den venter på os? Tror du, den kan kende os? — Da vi, små hundrede kilometer før bestemmelsesstedet, så en ræv løbe over vejen foran os på halvtreds meters afstand, tog vi det som et godt varsel.

Endelig fremme! Og den næste halve time, resten af aftenen med længere eller kortere mellemrum gav skoven og bakkerne genlyd af børnenes råb: »Mik, Mik, hvor er du? Mik, Mik, der er mad til dig!« Kun ekkoet kom tilbage fra den anden side søen. Mik kom ikke.

»Men i morgen måske?«, var det sidste, de sagde, inden de trøtte efter dagens anstrengelser faldt i søvn.

Næste morgen samme råb: »Mik! Mik, kom-kom-kom!« — og samme stilhed til svar. Som dagen gik, blev der længere og længere mellem råbene, stemmerne blev små. Drukne i stilheden og kvaltes til sidst helt i uvisheden.

Da vor ven kronojägeren, Folke, den næste dag kom for at byde os velkommen, fik vi vished:

»En dag i februar måned, det var forresten sådan en fin dag med klar frost og kold sol, havde han netop været en tur heroppe ved Mullbergstjärn for at se til hytterne og for at hente nogle papirer, han havde glemmt, da han havde været her i tjenstligt ærinde før jul. På tilbagevejen traf han, næsten helt nede ved landsbyen, en skiløber. Han havde en haglbøsse over skulderen, to skistave i den ene hånd og en død ræv i den anden. Folke standsede bilen, for det var jo kendtfolk,

som var på færde. Johan, en af hans egne folk, som havde været på heldig jagt. Det måtte der da kunne spindes en ende over. Og Johan var mere end villig til at snakke.

»Jo, ser du! Det har været en mærkelig jagt, det her,« begyndte Johan ivrigt. »Har aldrig haft lettere skud til ræv. Jeg var stået tidligt op her til morgen. For vejret jo ligefrem indbød til det, du. Til at sidde lidt på rævepas her i morgentimerne, nyde vejret og tjene en ekstra skilling, hvis det nu skulle flaske sig sådan, at Mikkel kunne tænke sig at smyge forbi. Jeg sad jo selvfølgelig på det rigtige sted, oppe ved Sortmyren, du ved.«

Folke nikkede adspredt, idet han eftertænksomt lod hånden glide vurderende gennem rævens tætte, fine pels.

»Jo, der skal han jo komme forbi,« fortsatte Johan, »hvis han ellers er på farten. Jeg sad, som jeg skulle med vinden ret imod mig. Tiden gik, og solen kom da også så højt på himlen, at den lige nåede at nikke ned til mig. Men ræv kom der sku' ingen af. Så jeg besluttede mig for at tage hjem. Et stop tobak ville jeg da lige have, inden jeg spændte skiene på. Og ta' mig fanden du, bedst som jeg sidder der og sender røgsignaler afsted som en anden indianer, da hører jeg en let puslen bag ved mig. Jeg snurrer rundt, og der står hun og glør direkte på mig.«

Johan pirkede let til den døde ræv med spidsen af skistaven.

»Ikke femten meter fra mig, du Folke! Med siden til! og så var hun jo leveret, kan du vel nok forstå.« Johan blev lidt usikker, fordi Folke virkede så fraværende.

»Aldrig har jeg kendt mage til dum ræv,« sagde Johan. »Hun må da have haft færten af mig på mindst en kilometers afstand i den vind. Og så render hun, fanden ta' min sjæl, lige ind i Johans forreste bøsseløb. — Stor er hun ikke, men pelsen er første klasse, og så er der skudpræmien, og du ved, jeg kan pokkers godt bruge pengene.« Det sidste kom halvt undskyldende.

Folke kiggede op på Johan: »Ja, hun må have været dum, forbasket dum.«

Igen vendte han blikket ned mod ræven, som lå der i den

hvide sne. »Ja, du var dum, Mik,« tænkte han ved sig selv. Men hvor smuk hun var, den lille tæveræv. Fuldpelset og rød, men med hvidt på hals og bryst og en koket lille pudderkvast som afslutning på den lange, tykke hale.«

Børnene legede ude. Der blev så stille i stuen, da Folke var færdig med beretningen om Mik's endeligt. — En anelse fra i fjor var blevet til vished i år. Anelsen om, at Mik's fortrolig-

hed med mennesker kunne komme til at koste hende livet, i givet fald. Faldet, ja! — Mik var faldet for mere end et skud. Hun var blandt andet faldet, fordi hun havde mistet eller givet afkald på sin identitet, mistet den fuldkommenhed hun havde været, og som vi mennesker stræber mod at blive. Eller var det sådan, at vi havde frarøvet hende den fuldkommenhed ved at friste hende over evne? Et udtryk for naturløshed? Da er forureningsproblemet ikke det eneste alvorlige problem, vi mennesker har i vort forhold til naturen. — Nu var Mik jo kun en ræv; i denne sammenhæng: tak og lov for det.

Günther Pollmann.

SAMFUNDSUDVIKLINGEN OG DEN MENNESKELIGE TRIVSEL

I et nyere værk om samfundsforhold (Borger i Danmark) står der i en artikel om den teknisk-naturvidenskabelige revolution følgende: »De alvorligste af de problemer, vi nu står overfor, har alle en fælles årsag: Den teknisk-naturvidenskabelige revolution.« Her har vi meget kort udtrykt den erkendelse, at den videnskab og teknik, som giver grundlaget for den velstand, industrilandene har, også bærer kimen i sig til vor egen udslettelse. I Georg Pichts bog fra 1970: Mod til Utopi, der handler om rovdriften på naturen og chancen for fremtidige generationers overlevelse, siges: »Prisen for erhvervslivets og økonomiens ekspansion, teknikkens fremskridt og samfundsprocessen som helhed er, at sygehusene, de psykiatriske klinikker og fængslerne fyldes med utallige ofre for denne proces Heraf ses, at de normer, som samfundet orienterer sig efter, er symptomer på sygdom — de ordninger, det lever under, symptomer på deformation af mennesket, og de traditioner, det ærer, spejlinger af skjulte laster.«

Man kan endvidere pege på narkotikaproblemet, som kendes i alle de industrialiserede lande. Jeg skal nok bare mig for at postulere nogen forklaring på dette problem, men man kunne måske passende sammenholde det med det »skjulte narkotikaproblem«, nemlig det uhyggeligt store forbrug af nervemedicin hos mange såkaldt almindelige borgere. Er begge forhold mon symptomer på, at mennesker vantrives og synes, at de kun kan »klare den«, hvis de bedøves lidt?

Jeg vil i denne artikel forsøge at stille nogle spørgsmål ved forskellige sider af den udvikling, som foregår i de teknisk-naturvidenskabeligt dominerede moderne industrisamfund, nemlig nogle af de konsekvenser, som denne udvikling på vidt forskellig vis synes at få for det enkelte menneske.

I skolen, på arbejdspladsen, i organisationer, som borgere i et samfund er vi alle dele af en større helhed. En meget væsentlig del af et menneskes tilværelse præges af samspillet mellem ham/hende og de forskellige grupper, han/hun er medlem af. Disse grupper bliver større og større. Skoler, arbejdspladser, fagforeninger, administrationen, alt bliver større. Hvor bliver den enkelte elev, arbejder, borger af? Trives vi lige så godt i meget store som i mindre enheder? Jeg mener nej, og mange undersøgelser og erfaringer støtter dette nej.

Den første større gruppe, vi bliver medlem af, er skolen. Det er ikke mange år siden, de små »stråttækte« skoler afløstes af centralskoler. De mindste af disse skoler, d.v.s. dem med under 150–200 elever, nedlægges nu i stort tal og afløses af meget store skoler. Til fordel for hvem? For børnene selvfølgelig. De skal lære så mange kundskaber som muligt så hurtigt som muligt. For de skal kunne *følge med* senere i livet, d.v.s. producere så meget som muligt så hurtigt som muligt. Er der ikke her en uoverensstemmelse med den lov, som folketetinget har givet for folkeskolen? Der står *først* i formålsparagraffen, at skolen skal »fremme og udvikle børnenes anlæg og evner, styrke deres karakter«. Bliver der i disse meget store enheder de samme muligheder som i den mindre skole for at tilgodese disse formål? Eller tænker man kun på effektivisering og rationalisering til fordel for det sidste punkt i formålsparagraffen: at »give dem nyttige kundskaber«? Spørgsmålet er videre, om ikke alle tre formål vil komme til at lide, hvis selve skolens størrelse kommer til at betyde, at den enkelte elev føler, at han »bliver væk« mellem de mange hundred andre.

Den samme tendens gør sig gældende inden for erhvervs-livet. Egentlig er det vel herfra afsmitningen på skolen er kommet. Virksomhederne bliver stadig større, og tempoet

øges, for vi skal alle tjene mere. Hvorfor egentlig? Fører hele dette ræs til »størst mulig lykke for det størst mulige antal« for nu at citere en kendt vending fra industrialismens barndom. Er det i det hele taget økonomisk, set ud fra en samfundsbetragtning, når det i et stigende antal tilfælde betyder, at folk er slidt op, når de er 50, og må have invalidepension resten af deres dage? Og hvor bliver i denne sammenhæng det menneskelige hensyn af? Kan den enkelte i længden bygge sin selvrespekt på en lønningscheck, hvis han til daglig bare er en arbejdskraftenhed, en reservedel, som i givet fald uden vanskelighed kan udskiftes med hvem som helst.

Også foreninger og organisationer bliver store og upersonlige, og afstanden fra den enkelte til beslutningscentret bliver lang. Føler den enkelte arbejder mon, at han har nogen videre indflydelse på LO-ledelsens dispositioner? Kan han/hun betragte den som *vores* (= medlemmernes) forlængede arm? Eller er den ved at udvikle sig til en selvstændig magtgruppe med *egne* synspunkter? Jævnfør LO's forslag om økonomisk demokrati baseret på store fonds dirigeret af LO-ledelsen. Det har da også givet anledning til knurren fra de menige arbejdere. De føler ikke, at de af den grund kommer nærmere til beslutningscentret. De bliver stadig nogle skakbrikker, som andre flytter rundt på.

Det er længe siden Aakjærs ord om puslinge-landet, som hygger sig i smug, havde gyldighed. Den moderne teknik har gjort os til verdensborgere. Fjernsynet bringer resten af verden ind i stuen til os. Jetfly bringer dagligt folk fra alle klodens egne i snæver forbindelse med hinanden. Det er imidlertid fortsat en kendsgerning, at alle disse forskellige mennesker føler en vis større eller mindre tilknytning til den hjemstavn og den kultur, som de er opvokset i. Det er en væsentlig del af den baggrund, som de må anskue resten af verden ud fra. At der i dette tilknytningsforhold er meget følelsesbetonet og irrationelt, er indlysende. Går vi til naturfolkene, finder vi adskillige eksempler på, at en stamme bruger samme ord til at betegne stammen selv og menneskelige væsener i almindelighed. Underforstået, de, der hører til vores stamme, er i vir-

keligheden de eneste rigtige mennesker. Det vi kalder nationalisme, udspringer af en tilsvarende tankegang. Ordet har forståeligt en meget negativ klang. Noget med magtdemonstration og aggressivitet over for andre. Men nationalisme kan også være et positivt udtryk for en »samfølelse med en vis gruppe« uden, at den »bærer på stof, som umuliggør, at denne samfølelse kan komme til at omfatte hele menneskeheden. Tværtimod. Det er vel rimeligt at antage, at en international indstilling må udvikle sig fra en gruppebegrænset identifikation« (prof. Harald Ofstad, Stockholm). Balancen mellem disse to former for nationalisme er åbentbart svær. Historien viser os det.

Vi har dog tidligere magtet at udvide den snævre gruppebegrænsede identifikation fra at omfatte landsbyen til at omfatte hele nationen. Det har været en lang og gradvis udvikling. Den vil og må gå videre, men den kræver en stor mental omstillingsproces, som erfaringen viser os talrige eksempler på, ikke kan forceres frem. Men vil »udviklingen« give os tid til denne omstilling? Tag fremmedarbejderne i Danmark og det øvrige Vesteuropa. Hvordan er holdningen til dem blandt arbejdskammeraterne fra værtslandet? Prøver vi at få dem med i vort fællesskab, d.v.s. omgås vi dem på samme naturlige måde som andre medborgere og naboer? Nej, for de opfører sig dog så mærkeligt. De kender jo ikke engang »normale« omgangsformer.

Kunne det ikke tænkes, at vi efterhånden kunne vænne os til hinanden? Måske endog nå dertil, at vi kunne indse, at de andre med en anden kulturel baggrund end vor kunne yde os og vor kultur noget værdifuldt. Men menneskelig omstilling kræver *tid* — oftest lang tid. Forceres den frem, bliver resultatet det modsatte af det tilsigtede. Når vi at omstille os?

Men hvordan ser det ud, hvis vi vender bøtten og prøver at se sagen fra fremmedarbejdernes side? For dem må overgangen være mange gange værre. Der er mange vidnesbyrd om, at de oplever et såkaldt kulturchok. Pludselig befinder de sig i et samfund med helt andre normer (moralske og religiøse) end dem, de kender hjemmefra. Børnene, som kommer

i vore skoler, er også ofte ofre for dette kulturchok, som får dem til at klare sig dårligere, end deres intelligens og evner egentlig skulle betinge. Voksne som børn må ofte føle, at det forholder sig med dem, som det hedder om Marcellus i slutningen af »Sandaimagernes Gade«, at de »forlod deres egne og ikke modtoges af andre«. De har mistet deres identitet og er blevet rod-løse. Hvem er de egentlig? Hvor hører de hjemme? Intet står fast. Alt flyder.

Problemstillingen er den samme for mange nationale og etniske mindretal, samer over for nordmænd, bretoner over for franskmænd, walisere over for englændere o.s.v. Mindretallene føler ofte deres værdier og rettigheder trådt under fode. De betragtes ofte af majoriteten som en slags afvigere, fordi de har andre normer, et andet sprog og en anden kultur end fiertalssamfundet. En udvikling, som de ikke har haft nævneværdig indflydelse på, har rangeret dem ind på et sidespor. De er i en psykisk situation, der kan sammenlignes med den, fremmedarbejderen oplever, blot med den forskel, at mindretalenes mennesker er blevet fremmede i deres eget land. Det er ikke rart, som det hævdes stadig at forekomme med bretonske børn, at komme i skole, hvor alt foregår på fransk, og hvor det er forbudt at tale bretonsk selv i skolegården, selv om det måske er det eneste sprog, barnet magter. (Bretonsk er lige så forskelligt fra fransk som f. eks. dansk er.)

Det værste er måske dog alligevel, at den identitet, som er barnets hjemmefra, bliver totalt ignoreret. Med andre ord, det, som barnet er opdraget til at sætte pris på og have respekt for, ser skolen ned på og prøver at kvæle. Det er mange mindretals situation.

Resultatet er frustrerede mennesker. Nogle resignerer og bliver psykisk forkrøblede, andre radikaliseres til det desperate. De palæstinensiske flypirater og mordere — deres frygtelige ugerninger ufortalt — kan ikke alle bare affejes som »onde mennesker«. Man *kan* også betragte dem som desperate mennesker, som er blevet afskåret fra at skabe sig en identitet, et tilhørsforhold til noget, de kan betragte som deres. Hvis en ung mand hele sit liv har levet i en flygtningelejr og ikke

øjner udsigt til nogen anden fremtid end passiv forbliven, kan han godt blive desperat. Han er bitter. Noget må gøres, alt andet er bedre end bare at sidde og se frem mod en udsigtsløs fremtid.

En tilsvarende situation kan man opleve i visse storbyers slumkvarterer. Jeg besøgte i dette efterår Liverpool for at danne mig et indtryk af slumkvartererne og det undervisnings- og udviklingsarbejde, som jeg vidste nogle folk fra byens universitet havde taget initiativet til i disse områder.

Der er mange grunde til, at slummen er overvældende i Liverpool. Byen voksede i sin tid meget hurtigt, hvorfor meget bliver saneringsmodent på samme tid. Ydermere har byen mange ufaglærte arbejdere, fordi der har været mange jobs for disse, især på den store havn. Der findes hele kvarterer, hvor alle er havnearbejdere, og hvor man har været det i generationer. Nu rationaliseres imidlertid arbejdet på havnen, og der bliver færre og færre fabrikker, der kan bruge ufaglærte arbejdere. Skoleforholdene for arbejderbørnene har været og er stadig meget dårlige, og de ufaglærte forældre har ikke tilskyndet børnene til at blive i skolen længere end højst nødvendigt. Selv har børnene ofte fået deres første knæk i skolen. I klasser med op til over 40 elever, hvor man skal lære en hel masse, som hverken forstås eller værdsættes i børnenes hjem, lider mange næsten dagligt nederlag. Forsømmelserne er ofte regelen og tilstedeværelse i skolen undtagelsen. Skolen forlades hurtigst muligt som et forhadet sted, for en dels vedkommende uden at de har lært at læse eller skrive.

Hvad venter der de unge, når de forlader skolen? Arbejdsløshed ligesom faderen, de andre søskende og alle kammeraterne. Der er i dag titusinder af arbejdsløse i Liverpool. Resultatet er tydeligt at se i visse kvarterer. Forfald og ødelæggelse overalt. Jeg så et sted en mindre end 10 år gammel boligblok med små forretninger i stueetagen. Halvdelen af dem var planket til med bølgeblik. De var nedlagt og forladt efter gentagne gange at være blevet ødelagt af hærværk. De tusinder af unge uden uddannelse eller arbejde bliver af og til desperate og smadrer det, der er nærmest for hånden.

Det arbejde, som universitetsfolkene har sat i gang i disse kvarterer, sigter i korthed på at skabe et minimum af selvtillid og tro på fremtiden hos slumbeboerne. Det er meget vanskeligt, fordi folk er mistroiske, sky og ofte endda direkte fjendtligt indstillet. Ideen er, at man skal lade slumbeboerne selv skabe noget på egne betingelser. De må føle, at dette er vores projekt, og ikke de andres. Der er bl. a. lavet socialrådgivningskontorer, hvor nogle af deres egne folk, som har fået en vis, meget nødtørftig, indsigt i sociale bestemmelser, men som har adgang til sagkyndig assistance, sidder. Her tør folk komme, derimod ikke på de rigtige socialkontorer. Man har også fået startet enkeltmandsundervisning i læsning og skrivning i deltagerens eget hjem. Man får dem ikke til at gå hen til noget, der bare fjernt minder om skole. Når de derimod hjemme har opnået en vis læsefærdighed — og dermed en vis portion selvtillid, kan man ofte få dem til at deltage på små specielle aftenskolehold.

Man har også fået oprettet et par værksteder for, som en af initiativtagerne sagde, at vise, at der foruden beskæftigelse og arbejdsløshed også findes en tredje mulighed, nemlig selvbeskæftigelse. Værkstederne er ikke udtryk for beskæftigelsesterapi, det er erhverv. Værkstederne giver arbejderne deres udkomme. Endelig kan også nævnes en lokal avis, som er skrevet på beboernes egen jargon, og hvori de debatterer deres problemer.

Alt i alt er det selvfølgelig ikke meget i forhold til problemets størrelse. Men set i forhold til vanskelighederne måske trods alt en god begyndelse.

Mads Lidegaard beskæftiger sig i sin sidste bog, som Gunner Rasmussen behandler andetsteds i årsskriftet, med livsformerne i de industrialiserede lande og i landbrugssamfund. Det vil i dag sige u-landene, men indtil for ca. 150 år siden gjaldt betragtningerne også for vort eget land. Han peger på, hvordan livsmønstret i landbrugssamfundene er præget af tradition og fællesskab, mens vores tankegang og handlinger er udtryk for udvikling og individualisme. Han kalder det traditionsbundne samfund for et cirkelsamfund. Det hviler i sig

selv, og her gælder det om at *være* noget. Vort samfund kaldes derimod et lineært samfund. Det ændrer sig hele tiden. Her drejer det sig om at *blive* noget.

Jeg tror, at mange af vor tids problemer skyldes, at næsten alt bliver større og mere upersonligt samtidig med, at de tekniske og materielle forandringer sker hurtigere end nogen sinde før — og med *stigende* hast. Mennesket har hidtil vist en enorm tilpasningsevne til skiftende forhold. Men sætter naturen ikke en grænse for, hvor meget vi psykisk kan bære? Der er fra psykologien mange eksempler på, at noget må stå fast for mennesker. Vi kan ikke leve i et virvar, hvor *alt* flyder. Der må være noget, som føles som mit (vores), og som er velkendt.

Artiklen er ikke udtryk for nostalgi, det at længes tilbage til en svunden lykketilstand. Fornyelse og ændring er en så integrerende del af vort kulturmønster, at vi ikke kan eller vil være det foruden. Spørgsmålet er bare, om vi ikke er ved at overdrive dette karakteristiske kulturtræk ud i det absurde?

Glædelig jul og mange hilsener fra

Frede.

EN HILSEN

Kære Danebodelever!

Det hænder her henimod jul og nytår, at man falder i tanker og ligesom samler sammen på det svindende års oplevelser og prøver at gøre en slags status. — Oplevelsernes vekslen! — lyse og mørke! — hvad vil man egentlig standse ved i den lange kæde?

Det er altid frugtbart at prøve at samle på sine aktiver. — Og så er jeg igen nået til det, at der har været så meget at sige tak for, og jeg kan ikke sende en julehilsen til jer gamle Danebodelever — som i kortere eller længere tid har hørt med i min verden — uden også at sige tak til jer, som på så mange måder har glædet mig i året, der gik!

Jeg ønsker jer alle en god og glædelig jul og et godt nytår!

Jeres

Anna Hald Terkelsen.

VALDEMAR NIELSEN

IN MEMORIAM

Til minde om en af Danebod højskoles første lærere og medarbejdere ved skolens oprettelse — pastor *Valdemar Nielsen*, der siden sidst udsendte elevskrift er gået bort — efterfølgende linier:

Valdemar Nielsen underviste det første år som lærer på Danebod, men blev derefter forstander, ikke efter eget ønske, men for at imødekomme skolens ønske. Valdemar Nielsen var sønderjyde-alsinger — fra et godt dansk hjem, og hans medleven og viden i de nationale spørgsmål, der især i de første genforeningsår var stærkt fremme, gjorde ham særlig egnet til at undervise i disse emner, hvilket da også blev stærkt værdsat af hans elever. Men også hans andre timer var eleverne glade for, og kom han i gymnastiktimen ned i salen, var han ikke uvillig til at vise, hvordan man går på hænder.

Valdemar Niensens tid på Danebod blev ikke nogen lang tid, for hans lyst var mere lærdom og teologi, derfor forlod han Danebod i 1923 og gav sig til at studere til præst, og det blev derefter indenfor kirkens gerning, hans kræfter blev lagt, først som præst i Skjern, siden på Sjælland.

Under højskolens opførelse boede Valdemar Nielsen og hans hustru, Ingeborg, i et hus nær ved skolen, og når vi havde fået vores morgenmad hos Nicoline O. i Hytten — »vi« var resten af de håndværkere, der skulle gøre højskolen færdig — gik vi ikke ad den kendte sti til skolen, men ad vejen til Val-

Familien Valdemar Nielsen.

demar og Ingeborgs hus til morgensang. Det var et ønske, som disse to højskolefolk gerne så, at vi efterkom. Nu da Valdemar Nielsen ikke er mere, tror jeg, der er mange tidligere elever og medarbejdere, der vil mindes ham med taknemlighed for hans altid reelle væremåde og menneskelige medleven.

Til slut en venlig hilsen og tak til Ingeborg Helweg Nielsen, der i de mange år var Valdemar Niensens gode medhjælp – og et hjerteligt ønske om en god og fredfyldt juletid.

Otto A.

*

Vi, som var unge i vor familie omkring 1915–20, var ikke helt fremmed for højskoletanken, for både far og mor havde fortalt os om højskolen. Men en af de første, som gav os den mere personlige kontakt med højskolen, var *Valdemar Nielsen*.

Han, som selv var født på Als og lærer på Vallekilde, kom

herned lige efter, at første verdenskrig var afsluttet, og holdt flere møder.

Jeg husker endnu et møde i Egen forsamlingshus i foråret 1919, hvor Valdemar Nielsen, såvidt jeg husker, talte om den norske præst og højskolemand Christoffer Bruhn.

Den følgende vinter holdt han aftenskolekursus i Notmark skole, og flere unge i sognet deltog.

Vi fik jo ingen undervisning i dansk i den tyske skole, og selv om nogle få af os havde lært dansk skrivning hjemme, så blev der her budt os en god lejlighed til at lære det bedre. Hver aften var der tillige en kort oplæsning, eller der blev fortalt om et emne i dansk litteratur.

Efter at Danebod Højskole var oprettet, var jeg blandt det første elevhold 1920—21, hvor også Valdemar Nielsen var lærer. Han underviste blandt andet i dansk og regning, danmarkshistorie og litteratur. Jeg var meget glad for ham som lærer.

Flere år senere, da han var præst i Skjern, var jeg også glad for hans besøg, efter at han havde deltaget i Sprogforeningens årsmøde — levende interesseret som han altid var i sønderjyske forhold.

Der er nu gået over 50 år siden dengang. Men jeg mindes Valdemar Nielsen som en mand, der var redelig og hjælpsom i al sin færd, og som gav af det bedste, han havde at give.

H. N. Terp.

*

»Højskolebladet« bragte nedenstående omtale:

Ved Valdemar Nielsens død.

Folkehøjskolen og grundtvigsk åndsliv har haft mange tro medarbejdere, der har måttet kæmpe i skyggen, mænd, som man kunne stole på, og som altid var rede til at tjene sagen med villigt sind. En af dem, den 85-årige præst Valdemar Nielsen, døde 11. august.

Som sønderjyde søgte han til danske skoler under den første krig og blev stærkt knyttet til Vallekilde både som elev og

siden som lærer. Her hentede han sin brud, Ingeborg Helweg, datter af præsten Thv. Helweg. — Meget sent var man i høj-skolekredse blevet klar over, at der burde gøres noget for sikringsstyrkens mandskab, der måtte gøre tjeneste i årevis eller med lange indkaldelser, der splittede deres borgerlige arbejde. Gunner Engberg fik stampet 30 KFUM-soldaterhjem op af jorden, inden Ths. Bredsdorff og Brink Lassen fik rejst »skolehjemmet« i de afsides liggende barakker i Greve. Hans Lund fik arbejdet sat i gang, men blev så lærer på Askov. Valdemar Nielsen løste ham af i 1917—18.

Efter genforeningen havde Thv. Knudsen begyndt Danebod højskole på Als. Da han under Ryslingestriden følte kald til at blive præst for en grundtvigsk valgmenighed derovre, søgte V. Nielsen at føre skolen videre, men måtte opgive den efter få års forløb. Det lykkedes ham at få ministeriel adgang til det teologiske studium, som han gennemførte på en rekordtid af tre år. Sin præstegerning begyndte han i en lille valgmenighed i det missionskprægede Skern.

Mon V. Nielsen ikke fik sine lykkeligste arbejdsår som præst i Vemmelev? Det mindeord, Slagelsebladet bragte, viser, at her fik han en rig gerning i verdenskrigens billøse tid. Han færdedes på cykel i sogn og opland og fik sat sving i folkeligt arbejde.

Grundtvig anbefalede universalitet i det danske. Det kan man vel sige V. Nielsen tilegnede sig, da han sluttede sin præstegerning ved i en ældre alder at blive kapellan ved Frederiksberg St. Markus kirke, hvor der var tradition for en grundtvigsk præst, nabo til valgmenighedens Immanuelskirke.

V. Nielsen var studiernes mand. Det kendtes særlig på hans arbejde som sekretær for Grundtvigsamfundet og i hans kendskab til Vallekilde højskoles historie, hvis jubilæumsbog han skrev.

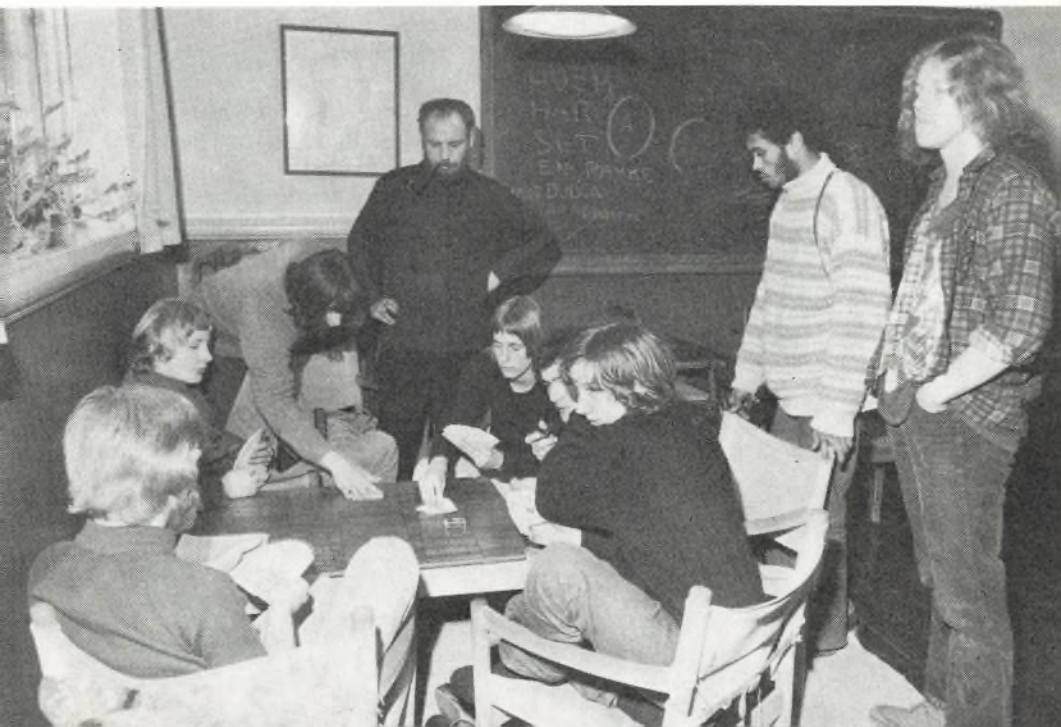
Fr. Schrøder.

DAGBOG 1972

At skrive dagbog til årsskriftet det ene år efter det andet er egentlig en vanskelig opgave, som man ikke går til uden spekulationer. Man kommer let til at gentage sig selv fra årene før. Og hvem skriver man for? Hvem har interesse i at læse om, hvad Danebod-elever har foretaget sig i det forløbne år? Er det for elever, der har været med på de hold, der omtales? — De har deres egne notater, billeder m. m., som får dem til at huske. Og dog dukker der måske et eller andet op, som de i øjeblikket ikke har fæstet sig ved.

Men — der sidder rundt om i landet en lang række mennesker, som i deres ungdom var elever på Danebod. En del af dem ser vi til elevmødet i juli, andre møder vi til elevkredsmøder, og atter andre ser vi aldrig, men mærker dem ved, at der gennem nuvæ-

Dagligstuen.

Lærerbørn.

rende elever kommer hilsener fra dem. Alle disse og mange flere indløser årsskriftet hvert år, når det sendes til dem, og det må vel tages som et udtryk for, at de ønsker at holde forbindelsen vedlige med skolen og følge med i, hvad her sker. »Hvordan går det hos jer?« er et spørgsmål, vi møder gang på gang.

Altså skriver jeg til alle gamle elever!

Jeg fik i forrige årsskrift fortalt lidt om den første månedstid på vinterskolen. Det har altid været meget spændende at tage imod et nyt elevhold og lære det at kende. Den spænding bliver ikke mindre, selv om vi efterhånden har taget imod mange hold. At mødes igen efter jul er i almindelighed bare dejligt.

Den 5. januar kom eleverne igen, men nogle havde tilsyneladende haft så hård en juleferie, at starten blev noget mat. Vi havde mange syge i januar, heriblandt også lærere. Det gjorde det jo ikke lettere. I slutningen af måneden gennemførtes en 4 dages emneundervisning. På de senere hold har vi 1 eller 2 gange i løbet af skoleopholdet ladet eleverne dele sig op i større eller mindre grupper efter hvilket emne, de kunne have lyst til at arbejde med. De har så haft hele dagen til deres rådighed, lærerne har fungeret som konsulenter. Eleverne skal selv tage initiativ til eventuelle besøg på institutioner, fabrikker, værksteder m. m. og selv fastlægge deres ar-

bejdsform. Det tager undertiden nogen tid, før de finder arbejdsrytmen, men de fleste grupper bliver meget glade for denne frie form og nyder at arbejde grundigt med et stof.

Efter tilskyndelse fra lærerne inviterede vi den 11. februar til et fælles bestyrelses- og lærermøde. Lærerne og skolens bestyrelse ses af og til ved møder på skolen, men da er der sjældent lejlighed til at tale ret meget sammen. Nu skulle vi have en aften, hvor det eneste punkt var at lære hinanden lidt at kende, og jeg tror, at det blev en god aften for os alle.

Fastelavnen, som engang var vinterens store fest, har i de sidste par år været fri til hjemrejse. Hver lørdag aften er jo musik- og danseaften, så fastelavnsmiddagen er faldet væk. Men tøndeslagningen med børnene fortsætter. Vi gjorde i år det, at vi slog katten af tøndens kl. 10,30, og samtidig prøvede vi at begrænse antallet lidt. Der kom ca. 50 børn i alle aldre. Det passer nok så godt til gymnastiksalen som de 112 året før.

For et par år siden opgav vi at tage på udlandsrejse med hele elevflokket. De unge har så mange muligheder for at komme ud nu, og interesserne på den sidste tur var så spredte, at vi ikke syntes, det var til at gennemføre en tur, der kunne tilgodese vore krav til en fællestur.

Efter sidste vinterskole — altså i april måned — var Frede Mortensen i Østrig med en lille gruppe elever. Mange af lærerne havde lyst til at rejse ud med en mindre gruppe, der var interesseret i et bestemt land. Efter en del spekulationer blev resultatet, at Günther Pollmann tog til Norge med et hold, Frede Mortensen og Karen Stokbæk til Jugoslavien med et andet. I Norge skulle de studere et minisamfund i Namsskogan ca. 300 km nord for Trondheim, og Jugoslaviensholdet skulle se på forholdene i en mindre by, Idrija, i nærheden af Ljubljana. Disse ture skriver et par af eleverne om.

Søndagen før de store afrejser var Gunner en tur i Sydslesvig med nogle af Norges- og Jugoslaviensfolkene. De syntes, at de nødigt ville gå glip af denne tur — og det blev en meget vellykket tur.

De hjemmenværende elever og lærere lavede et særprogram, begyndende kl. 8,30 om morgenen. Der kørtes i blokke med HF-fag og interessefag. Arkæologiholdet samlede flintesager ved Dyvig og besøgte J. Rieck, en amatørarkæolog i Svenstrup, der har en imponerende samling. En fællestur gik til Børnlandsbyen og Blommeskobbel, delvis gående. På en heldagstur besøgte Tønders nyombyggede museum, Rudbøl, Højer sluse, den tyske skole i Højer og Løgumkloster kirke. En aften var eleverne inviteret ud til de nærmestboende bestyrelsesmedlemmer, et besøg vi har indtryk af, at begge parter var glade for.

Efter en halv snes dages forløb samledes vi igen den 27. marts.

Elevværelse.

De to næste dage brugtes til at referere oplevelser og iagttagelser fra turene og tiden herhjemme, og onsdag eftermiddag drog hver til sit.

Af onsdagsarrangementer var der i vinterens løb: Besøg fra Den rejsende Højskole, rapport fra foreningsholdet, der under Poll-

Elevværelse.

Elevværelse!

manns vejledning havde gjort visse studier, foredrag af pastor Lütthans om Sydamerika, hjælp til forskudsskema og andre skattemæssige spørgsmål af sagkyndige fra Augustenborg kommune. En ung journalist, Dragsdahl, der havde levet 3 måneder blandt »De sorte pantere«, fortalte om »Det andet Amerika«.

Gennem Elisabeth fik vi en meget spændende udstilling af den svenske kunstner Stig Carlsson. Han arbejder såvel i træ og sten, som i keramik. Han vil, at vi i kunsten skal se os selv, som vi er, gode — onde, glade — bedrøvede, men først og sidst, selvoptagne. Hans kunst skal »som knuder på piskens hudflette vor opblæste selvgothed«. Han udnytter i meget høj grad materialernes oprindelige form og farve og lader dem tale deres rene, karske sprog. Han vil prikke til os — irritere os — for at få os til at se, at der er en verden udenfor os selv. Han arbejder sammen med en østrigsk maler, og ofte anvender de samme motiv. En ung svensk digter former det i ord.

På Nørherredhus i Nordborg så vi August Strindberg: »Faderen«. Forestillingen var kommet i stand ved et samarbejde mellem Det kongelige Teater og Det danske Teater. Ebbe Rode spillede ritmesteren og Birgitte Federspiel hans hustru.

Ved et møde, hvortil egnens folk var indbudt, viste skuespiller ved Det kgl. Teater, Palle Huld, en film fra teatrets rejse på Grønland. Senere hørte vi Storm P.-oplevelser.

Efter nytår viste elevernes og Johan Rickers' filmklub film som »Rio Grande« (John Ford), »De 63 dage« (Andrej Vajda), »Mælke-

vejen« (Luis Bunuel), »Chok« (Roman Polanski) og »Gøglernes aften« (Ingn. Bergman).

Efter de nye regler gøres vore skoleterminer op i uger, og for at redde en uge mere til sommerskolen begyndte vi allerede d. 1. maj. Det blev ligesom forrige sommer et stort hold — ialt 51, $\frac{1}{2}$ piger, $\frac{1}{2}$ drenge, $\frac{1}{2}$ fortsættere, $\frac{1}{2}$ nye.

Den første onsdag kørte vi — da vi ikke kunne få biler om eftermiddagen — en formiddagstur til Sønderskoven, hvor skovfoged Thorleifsson fortalte og førte os en dejlig rundtur i den meget lysegrønne skov. Formiddagskaffe i Høruphav og en solskinstur på stranden på Kegnæs nåede vi også.

Rickers havde tidligere haft planer om en fugletur en tidlig morgen. Kristi himmelfarts morgen blev udset som passende. Kl. 4 drog en flok på 26 af sted til Bro vold, hvor bilerne parkeredes. Målet var Mjang Dam. På et par timer kan man gå søen rundt. Det er et helt vidunderligt sted. Der findes hverken vej eller sti, så man må være udstyret med gummistøvler og tøj til at kravle over pigtråd, springe over grøfter o.s.v. Der er et meget rigt fugleliv langs søen. Desværre kom vi ikke lydløst, når vi kom så mange — et par stykker kunne slet ikke tie stille — så vi kom ikke fuglene på så nært hold, som vi havde håbet, men alligevel nød vi i højeste grad den tidlige morgentur.

En anden tur i maj gik over Dybbøl, Gråsten, Ballebro, med færgen til Hardeshøj på Nordals og gennem den 10 km lange Nørreskov hjem.

Fugletur ved Mjang Dam.

Musikindslag i sangtimen.

I maj talte amtsskolekonsulent Thygesen ved et møde med enkelte gæster udefra om »Aktuelle skoleproblemer«, specielt storrums-skolerne. Midt i juni talte pastor Reventlow, formand for »Terre des Hommes«. Han var her sammen med 3 unge fra Børnelandsbyen i Asserballeskov: en sygeplejerske, der havde været med i Biafra, en ung pige, der havde været 2 år i en børnelandsby i Tyskland, samt en mandlig gymnasieelev. Børnelandsbyens personale er stort set frivillig arbejdskraft, og da Reventlow fortalte, at de manglede mandskab til at planere en gang og en plads, som skulle asfalteres, meldte en del elever sig. Mange af børnene må benytte kørestole, derfor var det nødvendigt at få asfalteret. Børnelandsbyen tager sig fortrinsvis af børn fra de krigshærgede lande. Hvis et barn trænger til lægehjælp, som ikke kan ydes i hjemlandet, kan det komme hertil og blive behandlet af specialister. Indtil barnet indlægges på et hospital, bor det i børnelandsbyen, ligesom det fra hospitalet sendes tilbage til Asserballeskov. Her bliver det, indtil det er forsvarligt at sende det hjem igen. Man undersøger nøje forholdene i hjemlandet. Hvis ikke der er forældre eller andre, der kan tage sig af barnet, kan det bortadopteres i Danmark, men når det er muligt, sendes det tilbage.

Så vidt jeg husker, kom de første børn hertil i forsommeren. Nu

Arbejdsmandsjob ved indretning af stalden.

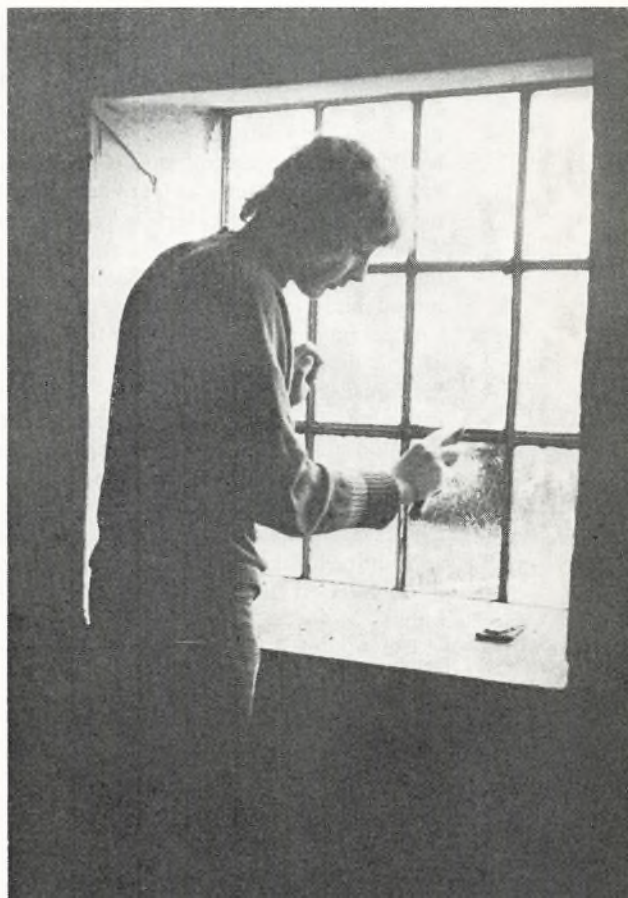
var her 13 børn af alle nationaliteter. Dagen efter skulle de tage imod en pige, Eilyen, på 2 år. Hun skulle til Århus for at få opereret en lille sammenvokset hånd. Moderen fulgte barnet herop, og da de ikke havde plads til moderen i børnelandsbyen, boede mor og barn her på skolen et par dage, indtil barnet kunne indlægges i Århus. Efter 2 operationer blev fingrene frigjort, så hånden nu kan bruges. Eilyen er sendt tilbage til sit hjem i Persien. Hun var ikke af de typiske patienter. Vi har netop hørt, at der på søndag (den 2. december) kommer 15 børn fra Bangla Desh. De er typiske.

Jeg tror, at arbejdet i børnelandsbyen gav stødet til, at eleverne kom i gang herhjemme. Siden vi nedlagde landbruget, har vi haft stalden stående tom. Kornloftet er for et par år siden omdannet til hyggelokale, men bruges som skolestue, bestyrerens værelser er kemi- og fysiklokale, men resten har stået ubenyttet, fordi vi ikke har kunnet få lån fra staten. Der er for tiden over 5 års ventetid på statslån til højskolebyggeri. Nu ville eleverne gerne have et sted at feste uden at behøve at rydde op samme aften. Svinestien ville kunne bruges. De gik i gang med at rydde båse væk og hugge gulvet op, mure en dør til, male vægge, kitte vinduer og m. m. Værst af det hele var at lægge nyt gulv. En af eleverne, Jørgen, og Pollmann, som begge var uddannede murere, sled med pudsebrættet en hel weekend, medens et par andre passede en lånt cementblander og kørte cementen ind. Det var hårdt arbejde. Alt i alt tror jeg, at

Pollmann opøver gamle færdigheder.

Jens Uth opøver nye!

Emneundervisning ved Østerholm slotsruin.

eleverne arbejdede i stalden i ca. 14 dage. Det gav mange vabler i fingrene og mange ømme muskler, men også megen tilfredsstillelse.

Elevmødelørdagen blev rummet udsmykket bl. a. med fiskenet, som vi fik af Elisabeth for 2—3 år siden. Dem har vi tit haft megen glæde af. Indvielsen fandt sted samme aften. For at også vintertereleverne kan have fornøjelse af lokalet, har vi i efteråret indlagt varme og udskiftet staldruderne med termoruder. Det ser ud til, at også dette hold befinder sig godt derovre.

Desværre gik arbejdet i stalden vist ud over arbejdet i børnelandsbyen, men forhåbentlig er der andre herfra, der vil tage et nap derude, når der er brug for det.

Også på sommerholdet havde vi sammenhængende emnedage samt eftermiddage med skiftende emner. Et af emnerne var: »Folkekirkepræst 1972« med pastor Sv. Boysen, tidligere Asserballe, som indleder. Boysen er altid parat til at indlede og føre en samtale med de unge. En anden gang var emnet: »Fællesmarkedsdebat«, Frede Mortensen indledede, og Hans Jørgen Clausen, Kettingskov, og Jens, mejerist fra Åbenrå, stillede sig til rådighed i debatten. Bose, Askov, havde en eftermiddag og aften med yoga og meditation.

Sommerholdet indførte husmøder som forum for afgørelser, i begyndelsen en fast ugentlig mødeaften — med cacao — senere efter behov.

Elevmødet 3.—4. juli forløb stort set som de senere år med et

AA338

meget stort antal gæster allerede lørdag kl. 18. Vi havde i år udskiftet det større skuespil med Soyas: »Ærgrelse på vandring«. Det betød en stor lettelse for lærerne, men derfor kan det jo godt være, at de kaster sig ud i det store igen til næste år, for bortset fra den megen tid det tager, er det jo dejligt at arbejde med en stor opgave. Morgensangen søndag havde Gunner, Rickers talte om Stangerups: »Løgn over Løgn«. Om eftermiddagen indledte Willy-August Linne-mann en debat om dansk og europæisk kultur, hvorefter folk fordelte sig i skolestuerne til samtale.

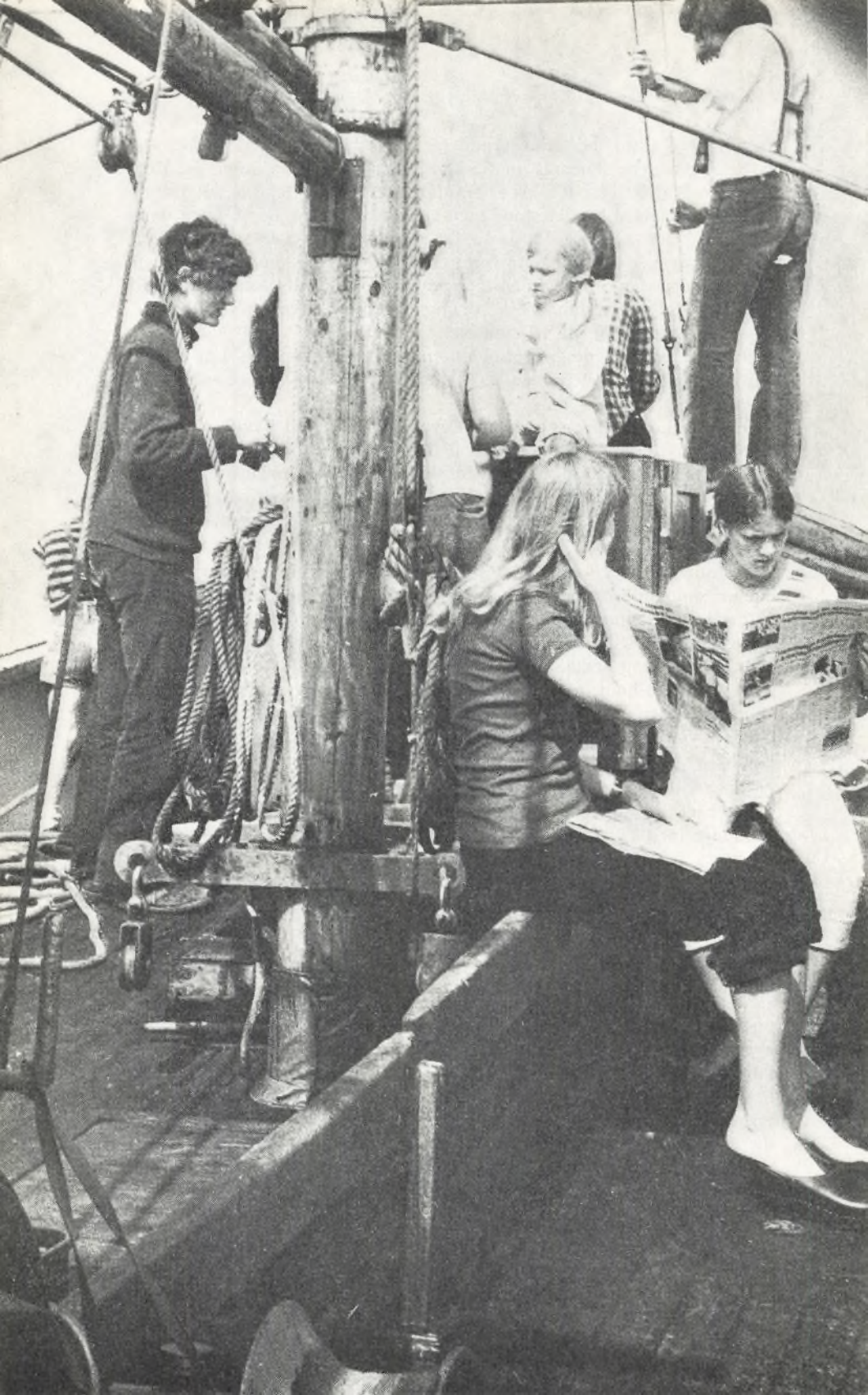
Den 15. juli sejlede hele holdet en tur rundt om Als i 3 fiskekuttere. Vi har gjort det en gang før. Det er en ganske dejlig oplevelse.

Den 22. havde vi forældredag. For en gangs skyld havde vi fremmed taler til denne dag. Eleverne havde ønsket at få vildtbiolog Jørgen Fogh fra Kalø hertil som led i deres forureningsstudier. Der havde været mange vanskeligheder med at få fastlagt et arrangement, og den sidste og eneste chance var forældredagen. Og det var udmærket!

Endnu havde vi en Sydslesvigstur på programmet. For at så mange som muligt kunne få deres specielle ønsker opfyldt, kørtes 3 forskellige ruter, hvoraf den ene for øvrigt holdt sig nord for grænsen. De to Sydslesvigsgupper studerede henholdsvis kunst på Nolde-museet og arkæologi ved Dannevirke. Det sidste hold var så heldige, at de kom, netop som der var foretaget nye udgravninger. Man havde fundet nogle store tømmerkonstruktioner, der skulle befæste volden i et sumpet område. Bjælkerne, der er over 1000 år gamle, er bevaret fuldstændig friske i mosejorden. Eleverne fik lov til at forsyne sig med stumper.

Efter et par feriedage begyndte vi »14 dage på højskole« den 7. august med 50 kursister. De arbejdede på livet løs med studiegrupper, foredrag, sang, musik og et par hobbyfag. Også et par heldagsture og forberedelse til disse indgik i programmet. »14 dage på højskole« er et kursus, lærerne altid er meget glade for.

I efterårets løb kom et par lejrskoler fra Brabrand og Emdrup, begge skoler vi er kendt med. Senere kom Scandanivian seminars 2. danskursus. Det varede en uge. Her var kun ca. 20 kursister, så det var et nemt og meget hyggeligt kursus. De havde egne lærere med. Vi har ofte haft en amerikansk elev på vinterskolen, således også i år. Amerikanerne får et danskursus lige efter, at de er kommet til landet, derefter sendes de ud i private hjem i 4—5 uger, så igen et sprogkursus, igen ca. 1 måned i et privat hjem og derefter på skole. Det er dog efterhånden ikke alle, der når at få så meget, da en del skoler som bekendt begynder til september, andre til oktober. De amerikanske elever, vi har haft, har for langt de flestes vedkommende klaret sig udmærket på dansk.

Fra vinterskolen 1972-73.

En stor del af vores tid i efteråret gik med at lægge byggeplaner, tale med arkitekt og håndværkere, være nødt til at opgive planerne, lægge nye og opgive dem. Men den nye fløj fik vi gjort i stand. Det har jo hele tiden været galt med pudset. Hvert år har vi haft store reparationer på væggene. For et par år siden begyndte Arne at beklæde de værste af værelserne med træpaneler, siden har han taget et værelse eller to, når der har været tid. Nu var det en aftale, at han skulle komme hjem og ordne de sidste værelser, når han havde taget sin svendeprøve. Prøven kom til at ligge lidt senere end beregnet, så han var først færdig 12. oktober, men han tog sig nogle lange arbejdsdage og nåede de sidste værelser og den lange gang inden november. Snedkeren havde ordnet alle skabe og en gulvlægger lagt nye gulve. Til sidst måtte malerne sætte prikken over i'et ved at male paneler og dørkarne.

Til august regner vi med at kunne starte på den gamle fløj. Det bliver en større omgang.

I slutningen af oktober var vi til Danebodmøder i Odense og Varde, og den 5. november kom det nye hold, 59 ialt.

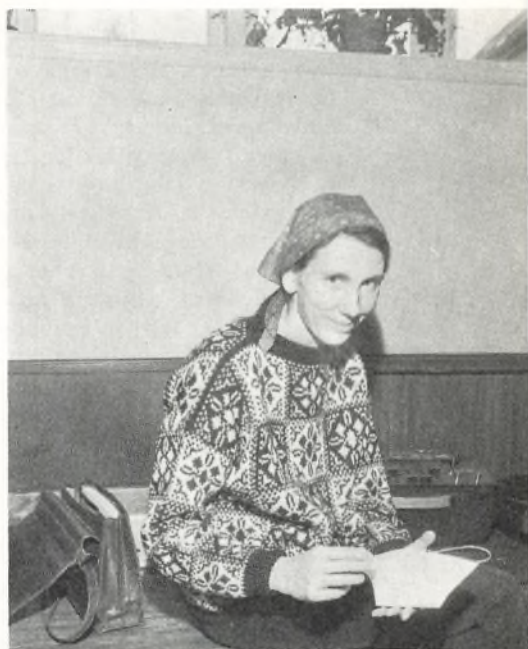
I de sidste par år har eleverne valgt deres timer, efter at lærerne har præsenteret fagene. I de første par dage kører vi derfor uden fast skema. I alle pauser arbejder lærerne hektisk på at udforme skemaet efter elevernes ønsker. Det er gået meget godt op hidtil,

Administrationen kræver mere.

Undervisningsapparatet
kræver mere.

Skemalægningen
kræver mere.

men i vinter passede ønskerne så dårligt sammen, at det kunne bryde hovederne på lærerne.

Den første onsdag benyttede vi til en tur på Nordals. Det kunne endnu nås at se efterårsskoven, som i år har været ualmindelig smuk. I det dejlige efterårsvejr, som holdt hele september og oktober, farvedes bladene, men der kom ingen storm, så de blev sidende meget længe.

Gennem Sønderjydsk Teaterforening havde vi torsdag den 9. besøg af Asta Esper Andersen, som vil være kendt af mange gamle Danebodelever. Hun læste op: »Fra Holberg til Benny Andersen«. Det var jo meget tidligt på skoleåret, men Asta Esper Andersen formåede at fange eleverne, og det blev en meget god eftermiddag. Vi tog det som bevis på Asta Esper Andersens dygtighed og som et godt varsel for vinterholdet, at de kunne følge hende.

Den følgende onsdag talte pastor Hintze — ny præst i Augustenborg — om »Amnesty International«, en organisation, der arbejder for de såkaldte »samvittighedsfanger«. Det er en upolitisk bevægelse, som arbejder for frigivelse af mennesker, der på en eller anden måde forfølges på grund af overbevisning eller race. Det er en forudsætning, at fangerne ikke har anvendt vold. Amnesty International tror på, at menneskers meningsfrihed er afgørende for vor civilisation. Derfor ønsker Amnesty International, at FNs verdenserklæring om Menneskerettighederne må blive efterkommet i alle lande. Et sekretariat i London skaffer oplysninger om fanger og deres forhold og overgiver det videre arbejde med efterforskningen af den enkelte fanges forhold til såkaldte 3-grupper. Mødet var lagt om aftenen med gæster udefra.

Politiassessor Porsdam, Sønderborg, har talt om kriminalitet, og eleverne havde lejlighed til at stille spørgsmål.

Den 25.—26. var rejse-weekend. Det er sådan en dejlig lejlighed for os alle til at arbejde med årsskriftsartiklerne.

I den forløbne uge har 3 unge fra »Den rejsende Højskole« besøgt os. De har været med på et observationshold på 12, der skulle undersøge mulighederne for at udvide »Den rejsende Højskoles« rejsemål til også at omfatte Kina. De havde haft lejlighed til at se forskellige børnehaver og skoler og fortalte om deres iagttagelser.

Tage Albertsen har talt om økonomi, og en stor flok elever var til Symfoniorkestrets koncert i Sønderborg.

I de sidste par dage har eleverne valgt emner til en emneuge og skal nu i gang med at skaffe materialer i form af bøger, film, af-taler om besøg rundt omkring o. m. a. Det bliver spændende at se, hvad de får ud af det. Forhåndsindstillingen er i alt fald lovende.

Og så er det den 3. december og advent. Jeg slutter med ønsket om en glædelig jul til jer alle og siger tak for hilsener i årets løb.

Inger Saugmann Rasmussen.

VINDUET MOD NORD

En højskole kan blandt meget andet lignedes ved et spejl og et vindue. Spejlet viser måske ikke altid det sande billede. For det kan være et troldspejl, der bliver holdt op for en. Det kan være et splintret, brudstykkeagtigt, rudimentært »jeg«, man får at se. Og risikoen for navlebeskuelse er også i høj grad til stede. Men man må tvinges til at se for at forstå. Det er et identitetsforsøg, et eksperiment — et forsøg på at finde eller opdage sammenhænge, harmoni eller disharmoni i f. eks. sociale relationer.

Vi kunne også, i stedet for at tale i billeder, bruge et andet udtryk: konfrontation.

Højskolen har mange vinduer. Vinduer, der vender ud mod

baggården til en svunden tid, høje og brede med buede ruder. Og så er der vinduet, som vender ud mod hovedgaden, hvor mangeartede strømninger glider forbi. I den sammenhæng spørger man ofte sig selv i dag, om man skal være vinduespudser eller rudeknuser?

Vi valgte vinduespudserjobbet, idet vi fandt et vindue, hvor ruderne vendte den buede side indad. Gik på opdagelse i en gammel og dog ny verden. Lukkede vinduet på klem. Hvad vi så, kunne der skrives meget om. For vi opdagede, at også spejlet var med i vor bagage. Når man skal beskrive udsigten fra et vindue, er det oftest de konturstærke synsindtryk, der fæstner sig — man skelner vanskeligt det væsentlige fra det uvæsentlige. Og i øvrigt er det vinduet og ikke spejlet, der i det følgende skal berettes om.

Her er så, hvad én så gennem dette nordvendte vindue. Et syn, der ikke sprængte rammerne, sandt som det er, men ikke det eneste sande. For det gælder i højskolen, som det gælder i denne lille sammenhæng, at hverken spejlet eller vinduet kan bringe os så vidt:

»Nu ser vi jo i et spejl, i en gåde, men da skal vi se ansigt til ansigt; nu kender jeg stykkevis, men da skal jeg kende fuldt ud, ligesom jeg jo selv er kendt fuldt ud.« (P. 13,12.)

At kende stykkevis, det blev vor stræben.

G. P.

En flok med nerver af stål.

EN TUR TIL NORGE

Folk med svage nerver bør ikke tage på hyttetur et eller andet afsides sted i Nordnorge. Men for højskoleelever med stadig voksende immunitet over for overraskelser og rædsler er dette lige sagen. Så med Pollmann i spidsen drog 11 djærve daneboder afsted en mild forårsdag i slutningen af marts for at stifte nærmere bekendtskab med landet, om hvilket der står skrevet, at det har »frihed og lighed med Danmark«.

Målet for daneboderne var Namsskogan i Nord-Trøndelagen. Det var en lang tur, og hvis ikke kassettebåndoptageren og »Holdningsløse Tidende« var opfundet, ville turen med tog og båd — som heldigvis også er opfundet — have virket længere.

Og så lå det der. Dukkede frem af en ellers uigennemtrængelig tåge: Norge med fjelde, sne og træhuse.

Oslo havde snavset sne og regnvejlr. Og dertil et lille tog, der klatrede op ad fjeldet, op til Holmenkollen. Der blev skiene hentet. Og der stod daneboderne — grønne af misundelse —

»Der ligger et land mod den evige sne ...«

»— bød så sine gutter at stå den på ski.«

»Frøiningsheimen«.

og så pattebørn suse afsted på »brædderne«, som danerne knap forstod at bære. Alle svor i dette hellige øjeblik, at det skulle læres, koste hvad det ville.

At ankomme til et nyt sted midt om natten, uden mulighed for at fortsætte til det egentlige mål, er, som nordmanden siger: »Pussig-rart!«, hvilket på dansk betyder: »Sku' mærk'ligt!« Vore venner lagde sig dog resolut på gulvet i venteværelset, og næste morgen fortalte stationsmesteren, at efter få øjeblikke var det, som løftedes taget af et enstemmigt snorkekor.

Så blev skiene da endelig spændt på fødderne, og de dristige danskere forberedte sig til det sejrshyl, der skulle gjælde, når den første snolle bakke var vel bestaget. Fem minutter efter lød det første hyl: latterhyl — frembragt af norske stemmer! Daneboderne gled dog ellers pænt afsted. Men måske i den gale retning. Der er vist noget om, at man skal fremad og opad og ikke baglæns og nedad. Når man altså står på ski. Men ingen rådvildhed. Skiene blev da bare spændt af, og man dyrkede almindelig fodsport de næste par mange bakker.

Hytten lå bag Frøiningsvatnet. Da man nåede søen, fik en vis hr. lærer en slem forskrækkelse. Som eneste dane, der

Med Harry for bordenden.

havde været på stedet før, havde han pralet af mindst 1 meter sne på isen, og der lå den: spejlblank og glat! Vore venner skulle dog også senere opleve den både med 10 cm vand og $\frac{1}{2}$ meter sne. — I det hele taget skulle de komme til at opleve både regnvejr, frostvejr, stormvejr og snevejr under opholdet i Namsskogan.

Nu vil jeg i al korthed fortælle om deres forskellige oplevelser.

Søndag: Namsskogan holdt sit årlige skistævne, og daneboderne fik en speciel indbydelse. Ih, hvor var nordmændene altså dygtige, ih, hvor var det koldt og ih, hvor ville danerne hellere selv stå på ski (uden publikum selvsagt).

Om aftenen fik man i hytten besøg af Harry, som sammen med en gammel gubbe var på fisketur ved Frøiningen. Harry blev hurtigt kåret til Norges eneste nordmand: lyst hår, blå øjne, smilerynker og enormt glad ved naturen. Og så rullede han sine egne smøger. Waw! Men det blev hurtigt klart, at det gør alle her.

Mandag: Om formiddagen svirrede luften af mere eller mindre (van)vittige forslag til de spørgsmål, der skulle udformes inden onsdagens virksomhedsbesøg.

Eftermiddag: Magda og Oskar hed de, og de boede 2 timers dansk skigang fra hytten. De fik besøg af daneboderne, som dér oplevede rigtig norsk gæstfrihed. Fadene bugnede af mad, og der var mere, hvor det kom fra.

Tirsdag: De danske højskoleelever besøgte Grong Folkehøjskole efter en uventet invitation, og det meste af tiden blev brugt til at diskutere forskelle og ligheder mellem dansk og norsk højskole.

Onsdag: Arbejdspladsbesøg. — 3 elever var på besøg på en fjeldgård, 3 på kommunekontoret, 3 på spånpladefabrikken og 2 — de meget »tøffe« — var i skoven. Man kan roligt sige, at det var en spændende og berigende oplevelse for alle danerne at tale med de »indfødte« i deres rette miljø.

Hjemturen til hytten foregik i regulær snestorm. Spændende — næsten for spændende, var der nogle, der syntes.

Torsdag: At hente brød i nyfalden sne er ikke sjovt.

At hente brød i nyfalden sne med ski,
der er smurt forkert, er et mareridt.

At hente brød i nyfalden sne med
forkert smurte ski er pragtfuldt,

— når man er dansk.

Fredag: Steinar Trones hed den mand, som kom til at betyde mest af alle nordmænd for de gæve danskere. Han var chauffør, og han var skyld i, at de blandt meget andet fik en alle tiders tur i området omkring Steinfjellet. Og han var også skyld i, at al bagage blev fragtet frem og tilbage pr. snescooter, at de fik et par glade aftener, og sidst, men ikke mindst, at de fik en uforglemmelig

Lørdag, idet han uden at nøle overgav sin snescooter til daneboderens vilde leg. Denne lørdag var noget helt specielt på turen. Natten forinden havde det sneet, og nu skinnede solen gavmildt ned på den nye, bløde, fristende sne.

Men ak, lørdag var også den sidste dag i det lille hus ved Frøiningen. Om natten gik det atter hjemad. Efter at have

tumlet sig i sneen hele dagen, var det en sørgmodig flok, der i aftensolens sidste stråler for sidste gang gled hen over søen seende sig tilbage igen og igen.

Aftenen tilbragtes i forskellige private hjem, og kl. 04,00 var det afgang. Hjemad, ak, ak — —. Men:

»Dybt i mitt hjerte jeg altid vil gjemme
minnet om skogan og fjellene blå.
Heimen og bygda jeg aldri vil glemme,
hvor så min ferd her i livet skal gå.«

(Namsskogan bygdesang.)

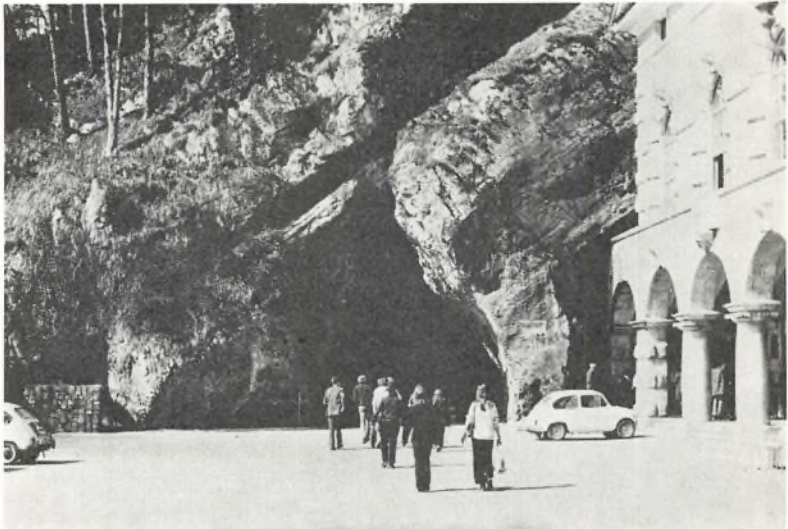
Elisabeth Hastrup.

»Titi« (midten) havde tegnet skiltet.

INDTRYK FRA JUGOSLAVIEN

I de sidste 10 dage af vinterskoleopholdet var vi 15 rejselystne – eller kapitalstærke – mennesker, inklusive Frede og Karen, som tog på en tur til Jugoslavien. Frede havde fået forbindelse med en museumsdirektør, som ville hjælpe os med at arrangere turen, og som boede i en lille by, der hedder

På vej ind i Postojna-grotterne.

Idrija. Den ligger i den nordlige del af Jugoslavien, ca. 50 km vest for Ljubljana.

Vi blev som alle andre danskere, når de kommer til udlandet, meget duperet over den skønne natur med de høje bjerge. De fleste af os tog af bare befippelse en hel masse billeder af bare bjerge, som næsten ligner hinanden.

Inden vi tog hjemmefra, havde vi gennemgået noget af Jugoslaviens historie og nogle af dets problemer før og nu. Især landets specielle situation under den anden verdenskrig, som for resten stadig præger landet en del. Jugoslavien er jo et ret fattigt land som helhed, men det er i en rivende udvikling. De meget fattige områder ligger mod syd, så det er altså kun fra den rige del af landet, vi har vores indtryk.

Idrija, som vi boede i, er en lille by, hvor der vistnok aldrig havde været turister før, så vi havde et vældigt besvær med at forklare beboerne, at vi var kommet for at se, hvordan jugoslavere lever, og ikke for at stå på ski eller andre mærkelige ting. Det er nemlig først, når man kommer sådanne steder hen, at man kan komme i snak med folk, og jugoslavere

Adriaterhavet er lige på den anden side af vejen.

er i hvert fald noget af det mest venlige og gæstfrie folkefærd, som jeg har mødt.

Som før nævnt ligger Idrija i den rigeste del af landet, og industrien der er også næsten på højde med vores. Vi var inde at se en kviksølvmine, som ligger i Idrija, og en fabrik for elektriske artikler. Jugoslavien er jo et socialistisk land, og når en fabrik har over 5 arbejdere, leder arbejderne til dels selv fabrikken og skal have andel i overskuddet. Det fungerede efter min mening meget godt. Man så, at arbejderne var meget

mere interesserede i deres arbejde, og arbejdet skred ligesom bedre frem, end vi er vant til herhjemme fra.

Deres skolesystem er efterhånden også ved at være på højde med vores, men vel nok en del mere autoritært. Vi så en folkeskole, som svarer til vores børneskole, og en »grammar school«, som svarer omtrent til vores realskole og gymnasium. Noget af det, vi bed mest mærke i, var, at der i »grammar« skolen var langt flere piger end drenge. Man sagde, at de unge mænd hellere ville ud at arbejde end gå i skole. Mange af de højere stillinger som rektor og ingeniør var da også besat af kvinder. Det følte også ret mærkeligt, at børnene i folkeskolen rejste sig op, når de skulle sige noget.

Landbruget i Jugoslavien var derimod langt mere primitivt end herhjemme. Efter krigen havde man sat alt ind på at udvikle industrien og havde næsten glemt landbruget. Man kørte mange steder med heste og stude, og markerne var nogle små bitte pletter, som mange steder var placeret op ad en bjergside. Der er dog ved at ske en udvikling her, og vi var også ude at se et landbrug, som var blevet moderniseret ved hjælp af lån fra staten, og det svarede til et gennemsnitslandbrug herhjemme.

Vi havde en ret speciel oplevelse, idet Søren fik en kraftig halsbetændelse, mens vi var dernede, og måtte ligge i sengen det meste af tiden på det hotel, hvor vi boede. Pludselig en dag kom en mand hen til os, som havde hørt, vi var i byen. Han havde engang været i Danmark som læge og ville gerne høre, hvordan det gik i vores hjemland, og sludre lidt med os. Da han hørte, at vi havde en syg mand, gik han straks op for at se til ham. Da det var ret slemt (betændte mandler), tog han ham med ind på et hospital, hvor han fik en lille operation, hvorefter han var næsten rask. Det kostede os alt sammen ikke en øre. Det var blot ét eksempel på den venlighed, vi mødte.

Noget af det skønneste ved turen var vel nok den dejlige natur. Vi gik en hel del rundt i bjergene, »bakkerne«, som jugoslaverne kaldte dem. Vi var også nede at se Postojna Grotterne, som er nogle store drypstenshuler. Hulerne gik

Museumsdirektøren i midten. Til højre for ham døtrene Maja og »Titi«, der var vore tolke.

ca. 3 km ind under jorden, og blandt andet fandtes verdens 3. ældste drypsten derinde. De to ældste findes, som vores rundviser sagde, »selvfølgelig i Amerika«.

Bortset fra uheldet med Søren, gik turen godt, og vi kom alle godt hjem, selv om vi en enkelt gang var lige ved at komme forsent til et tog. Py-ha!

Jens Uth (71–72).

BLÅT STEMPEL TIL HF-FORBEREDELSE

HF-forberedelse på en højskole? En højskolemand, der har de tidligere præparand-klasser i erindring, vil nok flytte sig uroligt i sædet ved et sådant forslag.

Eftersom HF-kurserne faktisk er reinkarnationen af »den sorte skole« (næsten alt står i eksamenstegnet), forstår man ham godt. Der kunne jo danne sig skarpe skel i elevflokken, alt efter hvilken uddannelse de har tænkt sig at påbegynde efter opholdet. Selve højskolens målsætning: at udvikle det rent menneskelige, kunne blive tilsidesat til fordel for tyske gloser og matematiske formler.

Hvor galt gik det så?

På mit hold gik det fint. Det var først, da jeg blev gjort opmærksom på de før omtalte problemer, at jeg tænkte over dem.

Højskolemiljøet flytter med til de nye fag, der bliver taget op, når eleverne enten er kommende sygeplejersker eller HF-studerende, vi følte os ikke delt op i faggrupper, tit anede man slet ikke, hvem der skulle være hvad.

Når man f. eks. går på HF-linien, bliver man naturligvis nødt til at sortere mange gode fag fra, men man når alligevel at få nogle med, og det er nok dem, jeg nyder godt af i dag, hvor jeg mangler et halvt år i at få HF-eksamen.

Når højskolen tilbyder udvikling både på kort og langt sigt, har den bud til mange flere unge, De, som har lyst til at tage på højskolen, men som samtidig føler, at de burde gøre noget ved færdighedsfagene, inden det for alvor går løs, tager med glæde mod dette tilbud.

Der er, ligesom i det øvrige samfund, sket store forandringer i højskolen, men den har heldigvis ikke »solgt sin sjæl«, og derfor er den stadig levedygtig.

Grethe Laumand Pedersen,
elev på sommerskolen 1971.

KORTE HILSENER

Vi sender vore bedste ønsker om en glædelig jul og et godt nytår.

Tak for hilsner fra Odense- og Vardemødet — og til jer, der på en eller anden måde har tænkt på os og sendt os hilsner. Det har glædet os meget

Mange hilsner

Nikoline og Erik Olsen.

☆

Til alle elevforeningens venner og læsere sender vi vore bedste jule- og nytårsønsker.

Kristine og Otto Andersen.

☆

Med ønsket om en glædelig jul og et godt nytår sender jeg alle elever og venner af Danebod en hjertelig hilsen.

Anna Andersen.

I ønskes alle en glædelig jul og et godt nytår af

Gurli, Mary og Laurids Bjerrum.

Venner og bekendte ønskes en god jul og et aktivt nytår med mange bryderier af overkommelig størrelse.

Hilsen *Karen.*

☆

Alle elever fra Danebod,
der os gennem årene forlod,
I får her en hilsen så god.

Anna Elisabeth Mortensen,
kontoret.

INDBYDELSER

Kære 48-sommerpiger (Aase inklusive)!

Nu kan I godt begynde at varme op til elevmøde på Danebod næste sommer. Vi håber rigtig mange vil møde op, helst om lørdagen, så vi kan hygge os på skolen lørdag aften.

Jeg bor på Als og har tlf. (04) 44 41 99, hvis nogen har gode »forslag« til lørdag aften, vil vi gerne hjælpe med at udføre dem.

Linda Bach Sørensen,
Drejby, 6474 Skovby, Als.

Til vinterholdet 1947–48 og sommerholdet 1948.

Vi vil gerne i lighed med de foregående år indbyde 25-års jubilarerne til en lille sammenkomst lørdag den 30. juni om eftermiddagen, før det egentlige elevmøde begynder. Vi plejer at have et par hyggelige timer, hvor programlægningen ikke har været noget problem. Der snakkes nemlig uafbrudt! I løbet af et øjeblik er der slået bro over de mange år, og samværet fortsætter, som det sluttede for 25 år siden. Vi vil gerne støtte Lindas opfordring til, at så mange som muligt kommer med.

En måneds tid før elevmødet sender vi en indbydelse direkte til de jubilarer, der står i elevforeningen, men indbydelsen gælder alle elever fra de to jubilæumshold, så hvis I kender nogen, der ikke længere er medlem af elevforeningen, beder vi jer lade indbydelsen gå videre til dem.

De bedste hilsener

Inger og Gunner Rasmussen.

FORSKELLIGE OPLYSNINGER

TV I FORTID OG FREMTID!

Strit har deltaget i en udsendelsesrække om dramatik. Her på stedet syntes vi, hun gjorde det godt!

Fru Terkelsen skal 4. juledag fortælle om »gamle dage«. Else Lidegaard har tilrettelagt udsendelsen.

*

FORTSAT UDDANNELSE

Lærerstabten har i det forløbne år deltaget i en række kurser og møder.

Rickers har været til filmkursus i 3 perioder: på Korinth kro(!) i januar, værkstedspædagogik på Herning højskole i august og om »animation« på Hindsgavl slot i september.

Pollmann deltog i kursus i administration på Herning højskole i august og har desuden arbejdet en uge i byggelejr på Kolding højskole, også i august.

Strit har været til 2 kurser på Nordens folkelige Akademi i Kungälv. I februar handlede kurset om »Krop og artikulation« og i oktober om musik.

Karen Stokbæk var til gymnastikkursus i Stockholm i august, til kursus i boligpolitik på Kolding højskole i september og til tekstilformning på Snoghøj højskole i oktober.

Frede Mortensen har også været på Kungälv to gange. I august var emnet voksenpædagogik, og i oktober drejede det sig om nationalisme og minoriteter.

Gunner Rasmussen deltog i kursus i idéhistorie på Kungälv i april måned og i en konference om psykiske revalidender, afholdt på Båring højskole i maj.

Inger Rasmussen deltog i Dansk Gymnastiklærerforenings kursus i København i oktober.

*

Følgende 10-års jubilærer deltog i elevmødet 1972.

Niels Aare Jensen, Ellekildegård, Store Lyngby, 3320 Skævinge

Hans Theilgaard Jørgensen, Nørreskov, 6382 Tørnbøl

Troels Jørgensen, Syvhøjvænget 152, 2620 Albertslund

Frede Mortensen, Danebod Højskole, Fynshav, 6440 Augustenborg

Birte Niebuhr, Syvhøjvænget 152, 2620 Albertslund

Jørn Kai Nielsen, Børglum, 9760 Vrå

Ove Nielsen, Hokkerup, 6382 Tørnbøl

Anna Pedersen, Ellekildegård, Store Lyngby, 3320 Skævinge

Richard Pedersen, Oldemarksvej 4, 5981 Dunkær

Esben Sønnderby, Hedegård, Hvammen, 8800 Viborg

LÆRERSTABEN

Der har af gamle elever været udtalt ønske om et billede af lærerstaben og en omtale af de forskellige læreres fag. November 1972 er stillingen således, set fra venstre på billedet:

Inger Saugmann Rasmussen: dansk.

Günther Pollmann: litteratur, historie, dansk, samfundslære, regning, foreningsproblemer.

Gunner Rasmussen: litteratur, historie, dansk, psykologi.

Karen Stokbæk: gymnastik, håndarbejde, formning, boliglære, farvelære.

Johann Rickers: litteratur, historie, dansk, samfundslære, psykologi, fysik, film, tysk.

Astrid Pollmann: enstemmig og flerstemmig sang, musikforståelse, formning, dramatik, blokfløjte.

Poul Bjerregaard: idéhistorie, samfundslære, psykologi, verdensreligionerne, matematik, tysk.

Elisabeth Rickers: engelsk, formning.

Frede Mortensen: samfundslære, international politik, engelsk, kemi, matematik.

Anna Andersen: vævning.

MEDDELELSE FRA ELEVFORENINGEN

Elevforeningen har besluttet at gennemføre en ændring i udsendelsen af årsskriftet.

Postvæsenet har flere gange udtrykt ønske om at få flyttet tidspunktet for opkrævningsforsendelserne fra den travle julepost-tid.

Det kniber forståeligt nok med tid til at undersøge evt. adresseændringer, der er en del uøvet ekstramandskab o. s. v. Resultatet bliver, at en del forsendelser, som under almindelige forhold kunne nå frem, nu blot bliver returneret til os.

Der sker ingen ændringer for de medlemmer, der betaler ved hjælp af det tilsendte giro-kort. De får stadig årsskriftet før jul. Men der er i regelen et par hundrede medlemmer, som først betaler, når årsskriftet kommer pr. opkrævning. De vil fremtidig først få årsskriftet efter jul — medmindre de går over til at benytte giroindbetalingskortet. Elevforeningen håber faktisk, at det vil blive resultatet. Det er den form, der giver mindst arbejde og omkostninger!

Venlig hilsen

Peter Bonde.

NB. Husk kuponen til varige adresseændringer bagest i dette hæfte.

OM ELEVMØDET 1973

Elevmødet 1973 holdes i dagene 30. juni—1. juli. Alle gamle elever og interesserede er velkomne. Efter at 5 dages ugen er blevet ret almindelig, har vi fået nogle forespørgsler, om elevmødegæster måtte komme allerede fredag. Det må vi desværre afslå. Forberedelserne til elevmødet er jo i forvejen en vis belastning af undervisningen på den korte sommerskole. En del skoler har af den grund flyttet deres elevmøde til efteråret. Men vi vil nødig opgive sommeren som elevmødetid, så vi prøver at tilgodese undervisningens krav ved at fastholde, at elevmødet først begynder lørdag eftermiddag og slutter søndag aften.

Vi beder jer benytte tilmeldingsblanketten bag i hæftet her. Det er en stor hjælp ved planlægning og forberedelser at kende det omtrentlige deltagerantal, og hvad overnatning angår, kan vi kun love, at alle *indmeldte* gæster kan få logi på skolen.

10-års jubilarerne fra 1962—63 og 1963 får herved en særlig indbydelse til at møde op. Der plejer at være mange til elevmøde fra de hold, der har 10-års jubilæum.

25-års jubilarerne fra 1947—48 og 1948 vil vi gerne samle til et lille for-elevmøde lørdag den 30. juni. Se lidt nærmere oplysninger og Lindas opfordring side 74.

Hvis der er folk fra andre jubilæums-årgange, der har mod på at gøre en indsats for at samle de pågældende hold, vil vi meget gerne støtte det. Elevforeningen har jo en del adresser og afholder gerne de porto-udgifter, der kan blive tale om.

ELEVFORENINGENS REGNSKAB 1971—72

Indtægt:

Overført kassebeholdning	7391,50
Elevbidrag	17951,50
Indtægt ved elevmødet	1524,00
Rente på bank- og girokonto	513,11
	kr. 27380,11

Udgift:

Årsskrift	11836,95
Trykning af indbetalingskort	620,08
Tilbagebetalt elevbidrag	70,00
Bidrag til landselevforeningen	849,00
Porto og gebyr	3190,10
Udgift ved elevmøde	1326,40
Elevunderstøttelser	1000,00
Abonnement »HØJSKOLEDEBAT«	15,00
Rejseudgifter	190,00
Blomster	25,00
Kartotek og kontorudgifter m. m.	1184,60
Kassebeholdning	7072,98
	kr. 27380,11

Formue:

Folkebanken	5898,97
Postgirokonto	1040,24
Kontant	133,77
	kr. 7072,98

sign. Jakob Bladt.

Regnskabet er revideret og fundet i overensstemmelse med bankbøger og bilag. Kassebeholdningen forefandtes.

Fynshav, den 2. juni 1972.

sign. Aksel Eriksen. Kristen Svejgård.

REGNSKAB

1. januar—31. december 1971

for

»Forstander Frede Terkelsens Mindefond«

Indtægt:

Kapital pr. 1. januar 1971	8371,22
Rente af obligationer	690,00
Rente af bankbog	35,16
	<hr/>
	kr. 9096,38

Udgift:

Elevunderstøttelser	1083,55
12.000 kr. obligationer (pr. 31. december 1970)	6385,00
Bankbog 10-3586-5	1627,83
	<hr/>
	kr. 9096,38

Status pr. 31. december 1971:

10.000 kr. 5½ pct. Ny jyd. Købstad, 12. serie	5325,00
2.000 kr. 7 pct. Sønderj. Kreditforening, 16. serie	1310,00
Bankbog 10-3586-5 Sydbank	1627,83
	<hr/>
	kr. 8262,83

Regnskabet er revideret og godkendt den 24. april 1972.

H. Roesdahl. P. J. Hansen.

Påtegning:

Undervisningsministeriet godkender herved det hertil indsendte reviderede regnskab for »Forstander Frede Terkelsens Mindefond« for kalenderåret 1971.

Regnskabet tilbagesendes hoslagt.

P. M. V.

E. B.

Arne Andreasen,

sekr.

NYT FRA LANDSFORENINGEN AF HØJSKOLEELEVER

Langt de fleste af landets højskoler har en elevforening, som slutter op om skolen og er »en levende annonce« for pågældende skole. Mange elevforeninger har da også gennem årene været meget aktive til at sende elever til den skole, som betød så meget for dem selv.

Det er den idé, der ligger bagved oprettelsen af Landsforeningen af Højskoleelever (L. a. H.), hvor forskellige elevforeninger på landsbasis støtter dette formål. Arbejdet udføres i det daglige gennem Højskolernes Sekretariat, som blev startet på initiativ af L. a. H., og nu drives i samarbejde med Foreningen for Folkehøjskoler i Danmark. Sekretariatet har til huse i Vartov i København.

Dette er måske nyt for en del læsere, som ikke ved, at der er en landselevforening. Men L. a. H. repræsenterer i dag ca. 63.000 tidligere højskoleelever fordelt på 41 elevforeninger. På det årlige repræsentantskabsmøde, som i år blev afholdt på Idrætshøjskolen i Århus, blev folketingsmand Robert Petersen, (tidligere Herning højskole) valgt som L. a. H.s nye formand. Han afløste fhv. kirkeminister Orla Møller.

Det væsentligste arbejde i L. a. H. ligger i det arbejde, der udføres gennem Højskolernes Sekretariat. Dette arbejde består i at give oplysning og vejledning for kommende højskoleelever, som står foran et valg af højskoleophold. Også til de sendende myndigheder (socialrådgivere, revalideringscentre etc.) har vi en daglig kontakt, når de søger oplysninger om de forskellige højskolemuligheder, der er. Mange skriver, ringer eller kommer personligt herind for at få oplysning om de forskellige højskolemuligheder.

I dag er det muligt at påbegynde et højskoleophold hver den første i måneden, undtagen juli. Dette har bevirket en udjævning af forespørgsler til at omfatte hele året.

Til hjælp i dette arbejde laver Sekretariatet en fællesbrochure med generelle oplysninger, støttemuligheder og oplysninger om de enkelte højskolars undervisningstilbud. I dette efterår har vi lavet en ny udgave af denne fællesbrochure, og i oktober måned har vi udsendt mere end 7000 af disse til enkeltpersoner, biblioteker, institutioner m. m. De tilsluttede elevforeninger har også modtaget et eksemplar.

I årligt gennemsnit udsendes og uddeles der ca. 10.000 fællesbrochurer.

Foruden fællesbrochuren har de enkelte højskoler en brochure, hvori de præsenterer sig selv og den undervisning, de tilbyder. Den brochure kender de fleste, da mange har valgt deres skole på grundlag af brochuren. Disse brochurer har vi her på Sekretariatet, og vi sender ud til dem, der ønsker nærmere oplysninger om de enkelte højskoler. I kalenderåret 1971 blev der udsendt ca. 10.000 brochurer her fra Sekretariatet. I gennemsnit har modtageren fået 3 måske 4 brochurer, så man kan sige, at der igennem Højskolernes Sekretariat er sendt ca. 2500—3000 potentielle elever til landets højskoler.

Om sommeren udsender Højskolernes Sekretariat en brochure om feriekurser. I sommeren 1972 var der ca. 160 forskellige kurser fordelt på alm. højskolekurser, familiekurser og kursus for ældre. Ca. 1300 indmeldelser er gået gennem Sekretariatet til disse forskellige kurser. Mange har indmeldt sig direkte til højskolerne, så mange mennesker stifter bekendtskab med højskolen på disse kurser. Også tidligere højskoleelever genopfrisker minder på disse kurser.

Dette var lidt om det arbejde, som L. a. H. er med til gennem Højskolernes Sekretariat. Til udbygning af kontakten mellem de enkelte elevforeninger og L. a. H., er der nedsat et Kontaktudvalg, hvor hver elevforening er velkommen til at sende repræsentanter. Igennem kontaktudvalgsmøder stræber vi efter at få en dialog igang mellem de enkelte elevforeninger og L. a. H.

De forskellige elevforeninger er tilsluttet Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) gennem medlemskab af L. a. H. Det er af betydning, at også de ikke-politiske foreninger er repræsenteret i DUF og herigennem kan fremføre synspunkter og gøre sig gældende i et bredt forum af ungdomsorganisationer. Blandt mange af dets aktiviteter arrangerer DUF studie-ferierejser i det kommende år til blandt andet Indien. Her vil vi i L. a. H. forsøge at komme afsted med en samlet gruppe.

Et synligt resultat af tidligere højskoleelevers aktivitet er bladet »Højskoledebat«. Det udgives af L. a. H. og udkommer 2 gange om året. Efterårsnummeret er under udarbejdelse og bliver udsendt i nær fremtid.

Det er vanskeligt at skildre alt det, der foregår i Sekretariatet i det daglige, uden at det bliver en opremsning. Den bedste måde at få et indblik i, hvad vi laver, er at se det selv. Vi er i Sekretariatet meget glade for kontakt med elevforeningsrepræsentanter — og naturligvis også med lærere og forstandere ved de forskellige højskoler. Vi håber, mange vil finde vej til vore hyggelige lokaler under loftet i Vartov. Alle er meget velkomne.

Vartov, den 7. november 1972.

Arne Andresén.

ELEVFORTEGNELSE

Vinteren 1971—72

- Andersen, Lilli, Rådmandsgade 86 st. tv., 2200 København N
Aronson, Susan, 40 Dartmouth Ave, West Hartford,
Conn. 06110 USA
Brodersen, Kirsten, D 2384 Eggebek, Spejdergården Tydal,
Sydslesvig
Cornett, Karen Margrethe, Løjt Kirkeby, 6200 Åbenrå
Crone, Karen-Marie, Hasselvej 5, 9300 Sæby
Eilersen, Birgitte, Søndergade 9, 6440 Augustenborg
Frandsen, Marijanne, Brovej 264, 5500 Middelfart
Geertsen, Lillian, Ørslev, 6251 Hellevad
Hansen, Annelis Pagel, Odensevej 48², 5600 Fåborg
Hansen, Grethe Hoeg, Ringgade 40, 6400 Sønderborg
Hansen, Joan, Englandsvej 189, 2300 København S
Hansen, Karen Margr., Skuerup, 4294 Vedde
Hansen, Vibeke Bergmann, Neergårdsmindevej 9, 5991 Thurø
Heiwald, Susanne, Snerlevej 78, 6000 Kolding
Jacobsen, Erna, Viborgvej 71, 7800 Skive
Jensen, A. Helene Bredal, Møllevej, Lindved, 7100 Vejle
Jensen, Anne Grethe, Larsensvej 3, 3230 Græsted
Jensen, Jane Bitsch, Hesseløgade 14³ th., 9000 Ålborg
Jensen, Joan, Viborgvej 75, 7800 Skive
Jessen, Vera, Trimlebakken 5, 6800 Varde
Jørgensen, Birgit, Erantisvej 2, 5750 Ringe
Knudsen, Lissi, Tværgade 21, 5592 Ejby
Knudsen, Mette, Hejsager Strandvej 47, 6100 Haderslev
Lassen, Ingerlise, Frederik VI.s Allé 3¹, 2000 København S
Madsen, Birgit Højris, Koldkur, 7470 Karup
Maké, Gerda, Valnøddevej 11, 5494 Stige
Mortensen, Anne, Krogsbøllevej 17, 4900 Nakskov
Møller, Lene, Carlsminde, 9340 Aså
Pedersen, Jytte Have, Lånrum, 7850 Stoholm
Pedersen, Kirsten, Demantsvej 31, 5260 Hjøllense
Pedersen, Lene, Biens Allé 17, 2300 København S
Pedersen, Lissi Knoth, Nakkehøj Plejehjem, 5600 Fåborg
Petersen, Elisabeth Hastrup, »Pavegården«, 5761 Ollerup
Rasmussen, Rositta, Solvej 6, 8700 Horsens
Rørbæk, Hanne, Årestrupvej 12, 9000 Ålborg
Stange, Hanne, Stolpeager 32, 2670 Greve Strand
Sørensen, Eva, Nattergalevej 7, 4300 Holbæk
Sørensen, Marianne Skov, Alslevgård, 6391 Hjordkær

Vang, Erna, Ndr. Strandvej 7, 3730 Neksø
 Weisenberg, Kirsten, Odensevej 11, 5500 Middelfart
 Wollesen, Gertrud, 2391 Schobüllhuus b./Flensborg
 Wollesen, Mona, Humlehaven 3, 6400 Sønderborg
 Andersen, Jens Rye, Hæssum, 9530 Støvring
 Christensen, Michael, Svenstrupvej 37, Skt. Klemens,
 5260 Hjallese
 Hattesen, Peter, Daltoftevej 2, 5700 Svendborg
 Henriksen, Leif Holm, Primulavej 7, 6440 Augustenborg
 Høg, Bjarne P., Solbakken 513, 5330 Munkebo
 Jacobsen, Kurt, Borgmester Andersensvej 26, 6400 Sønderborg
 Jensen, Frank Lundstrøm, Hyltebjerg Allé 52, 2720 Vanløse
 Johannessen, Per, P. Billesvej 22, 4300 Holbæk
 Johansen, Bjarne Vendt, P. Paludansvej 2, 4400 Kalundborg
 Jørgensen, Jan, Havevang 22, 4000 Roskilde
 Jørgensen, Jørn Steinar, Nyhøjen 204, 5330 Munkebo
 Knudsen, Niels Vestergård, Højager 21, Vejenbrød,
 2980 Kokkedal
 Larsen, Lennart Lyman, Snævringen 7, 5991 Thurø
 Madsen, Carl Anton, Bjergmarken, 4300 Holbæk
 Nielsen, Hans Lunddal, Esben Snaresvej 16, 4400 Kalundborg
 Nørgaard, John, Skolevej B-164, 3920 Julianehåb, Grønland
 Pedersen, Niels Erik, Stenløsevej 73, 5260 Hjallese
 Petersen, Allan, Kløvertøften 25, 2740 Skovlunde
 Petersen, Søren Rytter, Bispegade 4, 6760 Ribe
 Sanddahl, Leif, Æblehavens Camping, Refsvindinge,
 5800 Nyborg
 Tarp, Johannes Brogaard, 6623 Vorbasse
 Thomsen, René, Fruestræde 9, 5700 Svendborg
 Thude, Viggo, Lærkevej 14, Langesø, 6430 Nordborg
 Uth, Jens, Nørskovgård, 7323 Give

Sommeren 1972

Albers, Brita, Munkholmvej 46, 4300 Holbæk
 Alkærsig, Lotte, Lupinvej 62, 5000 Odense
 Andersen, Jytte, Boest, 8766 Nr. Snede
 Bern, Helen, Teisensvej 6, 5000 Odense
 Durst, Malgorzata, Grønnemose Allé 126, 2860 Søborg
 Eilersen, Birgitte, forts.elev fra vinterskolen
 Gorrsen, Anna Elisabeth, Kærsangervej 46, 6100 Haderslev
 Hansen, Inge, Egknud, 6870 Ølgod
 Hansen, Joan, forts.elev

Hansen, Elsebeth Tvedebrink, »Lillevang«, Menstrup,
 4700 Næstved
 Hansen, Lise Bolvig, Jomfrusti 1 A, 6400 Sønderborg
 Hinrichsen, Marian, Kjærslund 42¹, 8260 Viby J.
 Jensen, Helene Bredal, forts.elev
 Jensen, Tove Kjer, Nr. Hostrup, 6230 Rødekre
 Jessen, Vera, forts.elev
 Larsen, Lisbeth, Sandbjergvej 9, 2740 Skovlunde
 Maké, Gerda, forts.elev
 Pedersen, Kirsten, forts.elev
 Pedersen, Lissi Knoth, forts.elev
 Poulsen, Bodil, Vedbæksallé 88, 8700 Horsens
 Rørbæk, Hanne, forts.elev
 Sandvej, Henriette, Grenhusene 123, 2650 Hvidovre
 Stange, Hanne, forts.elev
 Sterup, Ingelise, Nordstien 2, 5610 Assens
 Vigh-Pedersen, Gyde, Jørlunde Præstegård, 3550 Slangstrup
 Wollesen, Gertrud, forts.elev
 Andersen, Jens Rye, forts.elev
 Christensen, Torben Spanget, Pårupgård, Pårupvej 42,
 5863 Ferritslev
 Gram-Jensen, Jørgen, Havevej 32, 2970 Hørsholm
 Hattesen, Peter, forts.elev
 Jacobsen, Kurt, forts.elev
 Jensen, Frank, forts.elev
 Jensen, John Grøndahl, Solsikkevej 8, 5000 Odense
 Johannessen, Per, forts.elev
 Jørgensen, Gunnar, Egeballe 15, 5672 Nr. Broby
 Jørgensen, Jan, »Ny Møllegård«, 5000 Odense
 Kirkegaard, Svend, Stratfordvej 13, 2300 København S
 Knudsen, Niels Vestergård, forts.elev
 Martensen, Michael, Vejlevej 33, 7330 Brande
 Madsen, Carl Anton, forts.elev
 Madsen, Claus, Møllebakken 16, 4300 Bredebro
 Nielsen, Ole, Amager Strandvej 224, 2300 København S
 Nørgaard, John, forts.elev
 Pedersen, Henrik Vedsted, Harlev Kirkevej 7, 8462 Harlev J.
 Pedersen, Niels Erik, forts.elev
 Petersen, Søren Rytter, forts.elev
 Sanddahl, Leif, forts.elev
 Tarp, Johannes, forts.elev
 Thomsen, René, forts.elev
 Thomsen, Jørgen Lykke, Chr. Richardtsvej 18, 6800 Varde
 Uth, Jens, forts.elev

INDHOLD

	Side
<i>Gunner Rasmussen</i> : Nye synsvinkler	3
<i>Johann Rickers</i> : En kommentar	13
<i>Günther Pollmann</i> : Ræven, der mistede sin identitet....	17
<i>Frede Mortensen</i> : Samfundsudviklingen og den menneske- lige trivsel	28
<i>Anna Hald Terkelsen</i> : Hilsen	36
Valdemar Nielsen in memoriam	37
<i>Inger Saugmann Rasmussen</i> : Dagbog 1972	42
<i>G. P.</i> : Vinduet mod nord	59
<i>Elisabeth Hastrup</i> : En tur til Norge	61
<i>Jens Uth</i> : Indtryk fra en tur til Jugoslavien.....	67
<i>Grethe Laumand Pedersen</i> : Blåt stempel til HF-forberedelse	72
Korte hilsener	73
Indbydelser	74
Forskellige oplysninger	75
Meddelelse fra Elevforeningen	77
Om elevmødet	78
Danebod Højskoles Elevforenings regnskab	79
Regnskab for »Forstander Frede Terkelsens Mindefond«	80
<i>Arne Andresén</i> : Nyt fra Landsforeningen af Højskoleelever	81
Elevfortegnelse	83

BLANKETTER

KLIP HER

ELEV MØDE 1973

Undertegnede ønsker at deltage i elevmødet på Danebod

lørdag den 30. juni sæt x
søndag den 1. juli

Jeg/vi { overnatter på skolen og medbringer sengetøj sæt x
ønsker ikke at overnatte på skolen

Årgang 19.....

Sidste frist for indmeldelse: 24. juni.

NB.: Elevmødet begynder lørdag eftermiddag. På grund af undervisning og forberedelser kan vi ikke tage mod elevmødegæster fredag.

Der er aftensmad lørdag kl. 18 og underholdning kl. 20.

Søndagsprogrammet begynder med morgensang kl. 10.15.

KLIP HER

ADRESSEFORANDRING

Navn:

Årgang:

Tidligere adresse:

Nuværende adresse:

Evt. kan adresseforandringen meddeles pr. tlf. (04) 46 41 72

Elevmøde-tilmelding

Porto

**DANEBOD HØJSKOLE
6440 AUGUSTENBORG**

Adresseforandring

Porto

**Gdr. PETER BONDE
SKÆRTOFT
6440 AUGUSTENBORG**

